Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГlАЛГlАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувла 1923 шера дена • ЕРА, 22 декабрь, 1977 шу. • № 152 (5819). • Мах 2 кап.

ПАРТЕ ПЛАНАШ КХОАЧАШЪЕ!

Советски мохк иттлагlча пятилетка кхоалагlча шерага болаш ба. Белхлой, колхозхой, интеллигенци дерриг а айденна къахьегаш болу КПСС XXV съездо хьалхаайкха оттаяь социально-экономически программа кхоачашъеш. Парте решенеш йиллан ларда тlа, кlоаргга а массе а оагlорахьара а бакъйолаш я. Уж тlаерзаяь я Даьхен экономически духовни гlан-заш, цун оборона ярд миз дlахо йоахача хана а дегlабоала-бара, советски наьха вахар кхы тlа а lалашдаь, дег гlоздоа-хаш хиляйтара. Из кхы цlаьнхаяа а бакъяар укх денношка хиннача КПСС ЦК Пленумо мlасалагlа хержача СССР Ла-кхехьарче Совета бархlалагlча сессен.

Пленумех СССР Лакхехьарча Совета сессех йийцар 1978 шера СССР экономически, социально дегlайоалара Пачча-хьалкхен планех СССР Паччахьалкхен бюджетен проекташ.

Пленуме дlаьхха къамаьл хир КПСС ЦК Генеральни секре-тара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателе-ла новкъоста Л. И. Брежнева.

Новкъоста Л. И. Брежнева къамаьлаца, Пленумех сессен материалаща хьагойташ да пятилетка хьалхарча шин шера партен хальюн баьча балхах хьахиннарзa, дальха нийслаьд аргlанара декхараш, из чакхъяьккхача парте XXV съезда ре-шенеш кхоачашъе торо лургйола дlахо де дезанун программа оттаьй.

—1977 шу,—аьлар новкъоста Л. И. Брежнева, — чулоадам бlаьхий болаш, политически а экономически а хьакъехьа чlоагlа доархlам болаш шу дар: тlакийнар Советски Союза керда Кон-ституци, торжественно белгалдир Октябра 60 шу дизар, хо-луш дlаьхьахашкахьа яхай вай экономика. Дика, хьаьнала къахьийгар советски наха, оперативно, хьаьнъалца балхаш дир партийни, советски, комсомольски, профсоюзни организацеша. Из бахьан долаш толаме чакхйоахаш я парте XXV съезда ре-шенеш.

Пленумех сессен йовзийтача пятилетка шин шера итогаша тешал ду советски экономика дегlаера lалаьмате йоккха мас-штабаш хилара. Хьалхе а баьча маьлах къамаи доход 8,4 процент алсамъяргья. Промышленни производство 1977 шера тlаккхегаргья 5,8 процент, шера планагlа 5,6 процент тlаккхе-та еача, хlаьта шин шера — 10,9 процент, из плана заданей боараме хул. 1976—1977 шерашка юрта боахама валови про-дукци шера юкъера лаьрхlача, дlаяхача пятилетке цу хана-ца нийсйича 4,8 процент алсамъяргья. Шера юкъера лаьрхlача хлат 209,6 миллион тонн доаккхаргда нйсалагlча пятилетке 181,6 миллион тонн даьккхача. Халкъа боахам дегlабоалабар-га дlадаахийтад 240 миллиард сом.

Халланза дегlаухаш я бахача наьха реальни доходаш — шин шера бахача наьха цхьан сага сих лаьрхlача уж 7 про-цент дукхагlа хургья. Шерра даьржад наха чубаха цlенош хьалдолга — 1976—1977 шерашка хьалдергда 216 миллион квадратни метр йола наха чубала цlенош, цо торо кулийтаргья 22 миллион сага вахара хьалаш тоаде. Тlа-тlа дизагlа кхоа-чашдеш да халкъа материальни духовни хьашташ.

Цхьан денница аьча, вай долаш да активе дlаязде а дол-кхал де а хlамаш. Бакъда дlахача толамий бе боагlа мах беш парте дика кхетаду проблемаш вай хlанз а кlезига йоа-хилга. Пленумех Лакхехьарче Совета сессен белгалдир вай боахаме хlанз дизза чакхлахиза йола гlулакхаш а кхоачам-боацараш а дола. Из хьагойт цхьадолча хьокхамашта шин шера заданеш кхоачаш ца яро, средстваш дуккхача моттигаш-ка дlахьежадаро, керда мощностеш боах бе йолавлийтар тlехьадисаро, хьалдаь доканзе дола гlирсаш дукхагlа хила-ро. Шоай маьхага диллача реализаци ира юкъара план кхоа-чашъеча продукце цхьаьдола тайпаш арахецара заданеш кхоа-чашъяц, плановни договорни дисциплина телхаю. Цу дерригено а йовзаш йола холонаш уттаю. Цар эгара юкъара бахьан да плановни боахамен органаша, объединенеши предприятеши производства эффективность лакхъяра, балха дикия айяра тlаберзабаь никъ леррагlа чакхбоаккхинга тоьаш тlагlерта палелвдар. Цудухьа кхадеха доагlар дукхагlа хьадеха деза парте XXV съезда решенеш кхоачашъяра къовсам доаттабеча.

Пленуме къамаьл деш новкъоста Л. И. Брежнева йийцар халкъбоахама доархlаметlа дола декхараш кхоачашдаре, пхе шера плана чакхъяккхара тlаерзаяь цхьайола кlоаргга, аргу-ментированни положенеш.

Экономика дегlайоалаелга сихдара йолча керттерча торо-нех цаl — вай мел доачох, халкъа боахамо хьа мел дечох кхомбеш, дикагlа пайда эцилга. Цу торонех пайда эцилга — хlанзарча хан-юкъа боахам веладеча керттера декхар да.

Дуккар эгара хьалха металлий, къаьстта lаьржачар кхом-белга да. Из дош керда дац, хlаьта металл кходара наьхъаш доазаш да: lилманна карагlдаьлар, керда техникен техноло-гии юкъайоалар, планировани тоелга, экономически рыча-гех хьаькъалца хьа а дикагlа пайда эцилга, металла кхом-баран тиша ньык гулдаран стимулировани яр. Из ала йиш я продукцех, бедалах, электроэнергех, довторах.

Кlезига торонаш ца юрта боахама продукцех дикагlа пай-де эцара а. Из ца йоьташ лоранрга дlадодар, тlа-тlа дукха-гlа хьаар доархlаме а хьаьнза аргйоацаш а йолчунга дlадо-дачул дукха а кlезигагlа дезалга хьоахадича в. Уккхазара хьа-доагlа декхар — продукци ший хайнаха хьагулъе, из дlа-ляьа, чакхъяьккха, дlаоттаьь лоаттие, цох дикагlа пайда эца а махага дlакхачийта а езаш йола отраслеш сихагlа дегlа-йоалайр.

Дукха балхаш де дезаш да производственни мощностех кхы а дикагlа пайда эцара, оборудовани сеца латтилга кlезиг-дара. Цу гlулакха лаьрхlа балха сменноста эффективность лакхъелга, бедал, комплектовани ю изделеш лоаттаелга юкъа-гlдусилга дlадоакккхилга, lилма дакъегlа, хьалхалаттарий опытех пайда эцилга lалашде деза. Из ниттэ доллаше а цхьа-болча боахама кулгалхой кхыча наькъагlа дlахо бахача ба-къахьа хетаде ба, керда капиталовложенеш дlа а схьа. цу профила керда заводаш хьал а ен.

Пленумо белгалдир, керда гlирсаш хьалдара дош оттаяр, нагахьа санна чурча торонех эдалун мел бола пайда ийца бьачна мара нийса хургдац, аьнна.

Экономика дегlайоалаечара дlанзарча хаварча бахкало-нех цаl я цхьан хана дукха бехктокхаме декхараш кхоачашде дезаш долга. «Хlаьта, — белгалдир новкъоста Л. И. Бреж-нева, — вайна хьалхашка тlа-тlа чlоагlагlа уат керттерча до-стамаща шуй хаийсьа ресурсаш тlаерзаяра доци. доархlаме-гlадар белгаладе хар, вешта аьча, халкъа боахама керттера хиларга хьежжа проблемаш къоастаяра аргlа оттиелга. От-раслешка тlоала средстваш дlаекъарал соагlа низаш ресур-саши, lилмани техникан торонаш тlаерзае еза отрасаита юкъерчи отраслей юкъарчи проблемашта, паччахьалкхен юкъарчи боахама юкъарчи хьаштаща дlадехачунга хьежжа.

Дlадокар кlезигагlа а хулийташ ча-моттa дукхагlа а си-хагlа а пайда баргбола хьаьна дола доакъош хьегучалаа хар, моллагlа а декхар кхочашдара бухсоинаш цох хьайург-лар фуд а хайла хьажа хар — аллаха вах латт планировани е хара йоазво, дерриге чулоацам аьча боахама кулгалхе хар. Хlара отрасла, хlара министерства декхар да шоай хьо-кхамаш дикагlа хилийта а гlерташ тарлучча тайпара бухсоин-цаш халкъбоахама боалача пайдана уж ма-моттa айхагlа дувза, местничестваи ведомственностен элементаш дlаиха гlертилга, реальни общественни хьашташ кхоачашдара мога-ча тайпара кхомбеши пайданегlа доази гlо деле.

Капитальни гlишлош хьалъяра лакхе эгара хьалхара декхар да низаши средстваши дуккханаьха дlадоаржадар дlа-даиккхар. Уж тlаерзае деза мекка эгара чlоагlагlа эшача продукце тайпаш дукхагlа хилийта гlо дергдола гlишлоши мощносташи сихагlа болх бе йолайоалийтара.

Юртбоахама эша машинаш хьеча доархlаме да производ-ство чакхйоалилга lалашдергдола машинаш дукхагlа арахеца-ра дукхагlа терцам тlабохийтилга — ялат, шекара свекла, коартол, бьаьпхаараш чуэцара, доакъар кийчдара хlанзара комбайнани агрегаташи, хlаьта ниттэ чуйна яьнчачул гlо-хьагlа продукцеш обработка яра оборудовани дукхагlа ара-хецара. Цо торо лургья продукци йоалга дикка кlезигле.

Хьайбий боахаме тlа-тlа дукхагlа чоадамбеш дар из доа-къараш дукхагlа кийчдар — хиш декха понаши дьыгlенаши хьаар, фуъ дlаоттабиь доаттабара моттигаш хьалъяр, комби-доакъарий промышленносте мощносташ сихагlа дегlайоа-лаяр.

Отраслешта юкъерча йоккхийча проблемашта юкъе доаго-ра-энергетически проблемала доархlамесlа. проблема да. Гар-гарча итт шера. Пленуме белгал ма-дdаккара, мохк доагора-ши энергени lалашбара хьалда доархlам мехкаьттаи газеи хургба, эгара хьалха тюменскичун. Вай толамца чакхъьяк-кхай Малхбузехьарча Сибарегlе недраш карагlдаьлареш хlама хьекхолла низаш дегlадоалалареи комплексни программа хьалхара этап. Хlанз вlалла а тlехьа тетта йиш а йоацаш хьалхашка отташ да вlалора этап чакхйоаккхилга. Цу бокъо-нд сийлахь-йоккхача вай хазарча гlишлоша ресурсаш, ка-питальни гlишлоешъяра торонаш тlаерзаяр экономически гlу-лакхаш массово-политически гlулакхаша чlоагlвар. комсомо-ла, кепайоазон геркам цунна тlабахийтар доархlаме да.

Мехка доагора - энергетически балансе доархlаме моттиг дlалоацаш а дlахо йолача хана дlалоацаргйолаш а бе 1978 шера 746 млн. тонн йоаккхаргбола цlер. «Промышленноста маьхк» мехкага селла дукха кхачар шахтерий доаккхача эскара, эгара хьалха цар деналерча отряда — шера миллион а цу-кхагlа а тоннаш доагор доалача «миллионерий» — бригаданашта карагlдаьнна хlама да. Къаьстта сихо дегlайоагlаргья ги-дрои атомни энергетика.

Лоацца, — белгалдир новкъоста Л. И. Брежнева, — ленини-ски меттаца аьча, вай хьалхьоача еррига зlи хьалйоаллхаргйола зlанара доакъош къовсталар дерригача плановни боахамен балха коадам беш бола доархlам болаш да.

Экономика сихагlа дегlайоалаяра доархlаме хьал да lа-лаьмате лакха организованность, дерригача доакъошка, бо-хама ерригача участкашка порядоки дисциплинеи — къахьега-ма дисциплина, технологически дисциплина, плановни дисципли-на хилар. Партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш администрацеца цхьана декхарийла я хlара предприяте, хlара коллективе цу гlулакха хиланза даргдоаца общественно-поли-тически дьаа хьыкоала. Болх дикагlа, эффективнегlа, оьсаре-гlа бе безам боагlаргбола, дисциплина телхаераш доаргбоаца хьал хьакхолла. Къаьстта боккха бехктокхам болаш да хlа-ра задани цlена кхоачашъелга, производства дерригача кул-галхоша плановни дисциплина чlоагlа ледзега.

План — парте экономически политика чакхъядара керттера инструмент. Планий доархlам, уж кхоачашъярах бола бехкто-кхам айбара дукха планаш сбалансированни я, шуй даиахьа кийчъяь а уж уттаеча хана шерра йийца а хилийтанза иргьяц. Бакъда план чlоагlъяь я закон хинна а дlаоттачул тlехьагlе цхьа декхар мара дисац — из кхоачашъяр. Цу тlа я дlадокар кlезигагlа долаши хьоккхамаш дикагlа долаши. Балхах хьахин-начун мах беши материальни поощрени дlаяхьи чlоагlагlа [illegible] хьалда йолча номенклатурагlа а боахама дого-вораши ма-яхара а продукце лоаттаяра декхараш кхоачаш миштта ду. Массаньхьа а чlоагlъе еза боахама балха тlара бо-къонна партийни стиль, перестраховщикин половинчатаги. ца эшаше а лакхе латтача инстанцешка кхайкарцеш кхачарца бехктокхам вlатlабиала гlертарцеш тарлургйоаца стиль.

Вай ха — советски наха тlа-тlа керда башха-дика почина ю ха. Шерра тlакийцай мостинчаца дlайоалаь къахьегама оь-саре, производства технически боарами продукце дикали айяра тlаерзаяь инициативаш, керда хьалдеча гlирсий заказаш ханал хьалха кхоачашдара йола ленинградций инициатива. Бокагlа а боагlам къаьбаздаьь дикаяго комплексни хьажара система юкъейоалара тlаберзабаь лысвачаний болх, металла кхомбара — челябинский, хlанз тlехьаюса предприятеш йоа-ваш болх беча ростовчаний бар. Дерригача халкъа йовзаш я щекински метод, гlишлошъечара Злобина метод, дукха кхы-яраш. Доархlаме да дика инициативаш шерра дlайоаржаяр, уж дерригlа а массе оагlорахьара а организационно а плановни а, материально-технически а lалашъяр. Дикагlча опыта наькъа тlа латта дукхаленаш сихен хьаьдан дlаиха еза.

Организованность, дисциплина, бехктокхам чlоагlбар ду-кхагlча дальхе решенеш дика кийчъяраи уж кхоачашъера тlехьожаи лоаттабаракх гийна да. Из эгара хьалха минис-терстваш ведомстваш коллегей, Советий исполнительни орга-ний, хlаьта къаьстта а халкъа тlахьожам гlулакх да.

Экономикана кулгалдарга партийни хьасапе хьажарах дlа-къаста йиш йоацаш да производствана дола деча къахьегама коллективаша шерра дакъа даьар, ма-моттa социалистически ихь дегlайоалаяр, цунах хьахур, эффективность, цо деш дола гlо наха дукхагlа дlадовзийтар. Вай планий кхел бухсоинаш къахьегача коллективаша, юкхьанцарча партийни организа-цешна къестаю, хlаьта дудухьа партийни-политически болх дикагlа дукхагlа тlаберзабаь хила беза.

«Юбилейни яхьа къахьегама боршни ритмех, — аьлар нов-къоста Л. И. Брежнева. — дlачlоагlъе еза. Тахан селхан баь-чул дикагlа, кхоана тахан баьчул дикагlа бе болх. Ниттa я та-халарча ден лозунг. Хlаьта дикагlа аьнга да дикал, эффективность, къахьегама оьсарле айяра тlадерзар. Аьхха укказа да, вай дерригача боахама балла дар саина, социалис-тически декхарий дог.

Пленумо белгалдир ерригача партийни, советски, боахама, профсоюзни, комсомольски организацей декхар 1978 шера от-таяь заданеш хlара къахьегача коллективо, районо, городо, области, крайо, республика кхоачашъяь ца lеш тlехкхоачашъ-елга lалашдар долга. Пленуме КПСС ЦК Генеральни секрета-ра, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела нов-къоста Л. И. Брежнева даьча къамаьлацарча положенеши вы-водеши кулгал а лурцаш теркам тlабахийта беза производства эффективности балха дикали айяра, хьаьнча экономически по-тенциалах дикагlа пайда эцара, доархlаме йолча болх бе йолалийта езача объекташка капитальни вложенеш хьагулъ-яра, lилма-технически прогресси производствана интенсифика-ци яра ма-моттa сихдара декхараш кхоачашдаара, къахьегама оьсарле лакхъяра, советски халкъа хьал-торо дlахо айяра ду-коа хlаман кхомбара режим чlоагlъяра.

КПСС Централни Комитето хьахкхайкадир вай Даьхен белхлоша, колхозхоша, халкъа боахама дерригача доакъой специалисташа, гlулакхерча наха 1978 шерак тlагlертта къа-хьега шу дулийтаргхиларехи КПСС XXV съездо хьалхашка оттадаь исторически декхараш кхоачашдеча керда толамаш даккаргхиларах шо тешаш йолга.

1978 шера СССР экономически социальнои дегlайоалаяра Паччахьалкхен плани СССР Паччахьалкхен бюджети берри-гаш а раьза а болаш чlоагlаьа СССР Лакхехьарча Совета сессе, хlаьта, цу тайпара, закон а хиина дlаоттад.

1978 шера план — парте XXV съезда решенеш, иттлагlча пятилетка заданеш кхоачашъечара доархlаме звено. Цу тlа оттадаь экономика дlахо дегlайоалаеи цун эффективность лакхъеи, промышленности юрта боахама айбелга, мехка обо-рона яра низ чlоагlбе. Цу тlа я халкъа вахара хьал-торо айяра, lилма, культура, образование, бытовой гlулакхаш дел-ген социальни lалашон дегlайоалаяра лаьрхlа шерра социальни программе. План — къахьегача сага, цун дегlауха матери-альни хьаштаи, духовни дlадехараш кхоачашдара парте еш йола керда йоахо.

План кхоачаш а тlехкхоачаш а яра хиланза дарг мел доа-цар долаш да вайна: низ бола индустри хlанзара юрта боа-хами, Даьхе хозлуш тоаллар массадолча хlамал доаккхагlа хеташ бола башха-дика нах, йlаьхий lалама ресурсаш. Бакъда из дари дика, тlагlертта къахьега, социалистически ихь кхы а шерагlа йоаржае, халкъа рузкъа йоаккхо еш кхоаден аьсаи-даден дола, организованности дисциплиней айе еза.

Хlанз керттердар — КПСС ЦК Пленумех СССР Лакхе-хьарча Совета сессен решенеш хlара коммуниста, хlара совет-ски сага, хlара коллектива дlайовзийтилга; уж решенеш кхоачашъяра цар хьайда де дезар, из малагlча хан-юкъа де деза бокъонца белгалделга, гlулакх хьаькъалцеи дикеи вlаш-тlехьдоаккхилга, толаме болх бара дьттув бола хьалаш масса-наьха а хьакхоллилга, тlайнца плановни декхараши массана-ьна а кхоачаш а тlехкхоачаш а дар lалашделга.

Цу гlулакха лаьрхlа пайда эца беза еррига организаци-оаш формех, идейно-политически воздействие ерригача сред-ствах. Укхаза боккха доархlам ба массови информацен про-пагандан средствай. Уж декхарийла я кlоаргга а массе а оагlорахьара я, цхьатак дlахетаргйолча тайпарен къахье-гамен халкъа вьовсамен сийле гучаяха, творчески дlадоладеи-раш, дикагlйола опыт хьинаре хьадаалаца, кхоачамбоацарашта ира критика еш уж дlадахара гlо дац, шоай выступленеш тlа-кхар чакхдоаккхилга lалашде.

Советски халкъо чlоагlа хьоабалью КПСС ЦК декабрьски Пленумех СССР Лакхехьарча Совета сессен решенеш, КПСС ЦК, ЦК Политбюро, ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева беш бола болхи ленински арахьарен чурен политикеи. Миллионий патриотически лоlам — парте планаш вахаре кхоачашъяра, вай сийлахь-йоккха социалистически Даьхе дlахо а хозлуш-тоалуш, керда-кердача низех болаш хьаяра де мел дезар делга.

(18 декабрера «ПРАВДА»).

РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА СЕССИ

Советски социалистически республикай вежарашка болча дезале Российски Федераце къахьегамхоша коммунизм хьалъяра дакъа ма-доагllара дакъа юкъахуль. Городаш-карчеи юртошкарчеи миллионаш бола къахьегамхоша кхоачаш а тlехкхоачаш а яьа Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизареи СССР керда Конституцеи сийна тlаийца хинна декхараши встречни пла-наши.

Советски наьха къахьегамен творчески хьинар айдаьд КПСС ЦК декабрьски (1977 ш.) Пленума решенеша, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела нов-къоста Л. И. Брежнева Плену-ме даьча къамаьлга а кулгаш кlоаргга а болча къамаьлацарча положенеши выводаши, СССР Лакхехьарча Совета сессе ма-териалаша. Уж документаш массанаьа а тlаийцад КПСС XXV съезда исторически социа-лаш вахаре чакхдахара балха программа санна.

Карагlдаьннарех чlоагlа док-хал деш юбилейни яхьа къа-хьегама хьинари ритмеи дlа-кlоагlъе производства эффек-тивности балха дикали айяра тlехьа хьинарегlа къовсам доаттабе кийча болаш гулбелар халкъо хержараш 21 декабре йоккхача Кремлевски Двореце хьайийллача нйсалагlа хержа-ча РСФСР Лакхехьарча Совета ялхалагlча сессе.

lуйрийна 10 сахьат. Депута-ташеи тхьамашеи дlахьдаь гlоараш тетташ тlаийцаз нов-къостий Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. П. Кириленко, Д. Ф. Кулаков, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Д. Ф. Устинов, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, М. С. Соло-менцев, К. У. Черненко, В. И. Долгих, Я. П. Рябов.

Сесси тьайийлар РСФСР Лакхехьарча Совета председа-тела депутата В. А. Котельни-кова.

Сессе дакъа лаьцачаша хьал а тlайтта дагалаьцар сессийта юкъерча хана кхелха депута-таш А. Х. Бабаджанян А. И. Луковец.

Депутаташа берригаш раьза а болаш чlоагlйир сессе ден повесткен болх бара порядок.

Сесси ден повесткера дешаш:

1. СССР Конституце тlара, КПСС ЦК октябрьски (1977 ш.) шера Пленума решенеш тlара, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председа-тела новкъоста Л. И. Брежне-ва СССР Лакхехьарча Со-вета аргlаш йоацача вордl-лагlча сессе даьча къамаьлаца-ра хьадоагlача Российски Фе-дераце халкъа депутатий Со-ветий декхарей.

2. 1978 шера РСФСР эконо-мически социальнои дегlайоа-лаяра Паччахьалкхен планах.

3. 1978 шерарча РСФСР Пач-чахьалкхен бюджетах и 1976 шерара РСФСР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах.

4. РСФСР Лакхехьаре суд харжар.

5. РСФСР Лакхехьарча Со-вета Президиума Указаш чlоагlдарах.

Ден повестка хьалхарча де-шах доклад йир РСФСР Ла-кхехьарча Совета Президиума председатела депутата М. А. Яснова.

Доклад чакхъяьлча къамаь-лаш даьча депутаташа белгал-дир, берригача советски наха санна, Российски Федераце къахьегамхоша чlоагlа дегаш айдениех берригаш а раьза бо-лаши СССР Конституци, КПСС ЦК октябрьски (1977 ш.) Пле-нума решенеш, новкъоста Л. И. Брежнева СССР Лакхе-хьарча Совета аргlаш йоацача ворхlалагlча сессен, 1977 шера 2 ноябре Москве хиннача тор-жественни заседанех, КПСС ЦК декабрьски (1977 ш.) Пленумех цо докладаш къамаьли къоа-боадаь хилар.

Шоллагlча дешах лаьмн док-лад йир РСФСР Министрий Со-вета председатела, РСФСР Госплана Председатела, депу-тата Н. И. Маслеиникова.

22 декабре РСФСР Лакхе-хьарча Совета сессе ший болх дlахо берба.

(ТАСС).

«САЛЮТ-6» ЯХА СТАНЦИ: ХЬАЙИЙЛЛАЧА КОСМОСЕ ЭКИПАЖА БАЬ НИКЪ

НИКЪ БАРА УПРАВЛЕНИ Ю ЦЕНТР, 20 декабрь. (ТАСС).

«Салют-6» яхача орбитальни lилмаи станце никъ бара про-граммага хьежжа 1977 шера 20 декабре космонавташ Ю. В. Романенкоа Г. М. Гречкоа хьа-йийлача космосе арабиьлар.

Арабаларе керттера декхар дар переходни отсек йолча райне станце конструкце ара-хьарча элементашкеи цун тlер-ча стыковочни узлашкеи фу хьал да хьажар а токкам бар а, хlаьта ниттэ а езаш хуле ремонтни операцеш яр а. Стыковочни узла конструкце элементаш толхие тарлора укх шера октябре «Союз-25» яха кема станцегахьа дахара отта-иьча режима тlера далар ба-хьан долаш.

Космосе арабоалара кийча йир массеха утхьашка. Пере-ходни отсеке космонавташа гlайийхар ах чlоагlача тайпар-ча кердача конструкце скафан-драш, вахар lалашдара реге-нерационни автономни систе-май болх телхар, переходни балхен отсекашта юкъера люк дlакъайлар, переходни отсека йиза разгерметизаци йир.

Московски ха 00 сахьати 36 минути яьлча стыковочни узела люк хьайийлар, хlаьта бортинженер Г. М. Гречко стан-це чура хьайийлача космосе араваьлар. Кема командира Ю. В. Романенкоа разгермети-зировании переходной отсекера тlахьожам лоаттабир бортин-женера балха. Г. М. Гречко переходни отсека районе станце тlехьайаьхьега, стыковочни узе-ла конструкце элементашка хьежар, электрически разъе-машкарча, датчикашкарча, люс-там телача штырешкарча, тол-кателашкарча, чlегашкарча, стыковочни узела уплотняюни тlехьаматьеашкарча хьоло мак бир.

Токкам бара балхаш кхоа-чашдеш космонавташа пайда ийцар лаьрхlача монтажни тlахьожама - регулировочни инструментех. Экипажо бахь-лир станце стыковочни узели кхыйола элементаши болх бу-лургболаш йола.

Экипажа балхаш дир орби-та сийрда ньккачеи lе долчеи участкашка. Космосе дlаара-чоалаш бортинженера Г. М. Гречкое дlа-юкъа кхухьача сийр-да бое болча телевизионни ка-мера гlонца лаьтта lотийлар станце стыковочни узелен къаьст-къаьстача доакъой сур-таш.

Балхаш чакхдаьнначул тlе-хьагlа космонавташа станце люк дlакъайлар, боарамагlа давлени хиллалва переходни отсека фо чудахийтар, ска-фандраш lоьхар, чура люк хьа а йийла станце керттерча по-мещене чубаьлар.

Чоалхаеча хьаяашка хьа-йийлача космосе цхьа сахьати 28 минути йоаккхаш экипажо ниттэ телкар экипаж хьайий-лача космосе араялга, станце тlехьаяхьенга хьожилга, про-филактически ремонтни бал-хаш дела lалашдеш йола ме-тодаши керда конструктивни решенеши.

Новкъостий Ю. В. Романен-коа Г. М. Гречкоа могашал хьайийлача космосе хиначул тlехьагlа дика я.

Московски ха 8 сахьат дьаь-ча дена 16 сахьат даллалца ор-битальни станце экипажо сало-lаргда.

НОВ. ОШАЕВ Т. А. НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР БАХАЧА НАХА БЫТОВОЙ ГlУЛАКХАШ ДАРА МИНИСТРАЛЛА ХЬОЖАВАРАХ ДОЛА НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо СОЦАМ БУ:

Нов. Ошаев Тамерлан Алаудинович Нохч-Гlалгlай АССР бахача наха бытовой гlулакхаш дара министралла хьожаве.

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный,
1977 шу, 20 декабрь.

НОВ. ИНАРКАЕВ Г. И. НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР БАХАЧА НАХА БЫТОВОЙ ГlУЛАКХАШ ДАРА МИНИСТРА ДЕКХАРЕХ МУКЪАВАЛИЙТАРАХ ДОЛА НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо СОЦАМ БУ:

Нов. Инаркаев Гехо Инаркаевич Нохч-Гlалгlай АССР ба-хача наха бытовой гlулакхаш дара министра декхарех му-къавалийтаьа из пенсе воаш хиларца дувзаденча.

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный,
1977 шу, 20 декабрь.

КХОАНЕ ГАРГАКХУВЛАРАШ

«Юбилейни шу толаме чакх-даккха» яхача девизагlа къа-хьегача Грозненски маьхк еча комбината коллективо 18 де-кабре кхоачашъяьй товарни продукци арахецарех из маьхка-ла яккхарех шера план. Из хул шера тlаййлача декхарех лаьр-хlачул итт де хьалха.

Шу чакхдалалельа планагlа лаьрхlачул соагlа ара а хийца маьхела йоахаргья 350 эзар со-ма маьха маьхка-булочнии за-фельнии изделеш.

Къахьегама оьсарле соахка линнача кхоъ-ах процент ла-кхъенна. Арахецача продук-цега дlабода мах лоьбарах производствина кходаьд 20 эзар сом.

Комбината коллектив дог тайша я ший хьинар кхы малгl ца доллйташ къа а хье-таш, пятилетка хьалхарча кхаь шера план ханал хьалха кхоа-чашъергхиларах.

С. НАЛАЕВ,
Грозненски маьхк еча ком-бината директор.

* * *

Пятилетка хьалхарча кхаь шера план СССР керда Кон-ституци тlаийца шу дузача дента кхоачашъяра Горячевод-ски буруадеттараша дlадола-даь дика гlулакх чlоагlа раьза хиина хьалдаьцая СССР 50 шу дизара цlерагlча Грозненски химически завода болхлоша. Шерра социалистически ихь йоаржаяьча цхьайолча цехий, производствай коллективаша дикача толамашца шин шу чакх-даккхарах рапорташ тел. То-варни продукци арахецара пя-тилетка хьалхарча шин шера план 20 декабре кхоачашйир Козлов Юрий Павловича кул-галдеча полиэтилен арахецача производства коллективо. Укх юкъедисача деношка шин шера заданел соагlа цо арахецаргда ах миллион соагlа сом цах бо-ла тlехдика полиэтилен.

Ниттэ дика къа а хьегаш, цехашта юкъе яьржача социа-листически ихье хьалха латташ я Прохоров Николай Иванович керте латтача полиэтилен ара-хецача цеха коллективан Лунев Владимир Михайловича кул-галдеча дубитель кийчеча це-ха химикаш. Пятилетка кхоа-лагlча шера чотах продукци арахецаш ба уж а.

* * *

Масса санна республикера промышленни предприятеш юкъе хьалха латташ заводан хьайоагlа ухх юбилейни шера «Промавтоматика» lилманан-производственни объединени опытни заводан Грозненски коллектив. Продукци мах ... юбилейни шера план ханал ах бутт хьалха, 16 декабре, кхоачашйина цо. Планагlа соагlа ара а хийца маьхела арахецаргда 220 эзар сома маьха тайп-тайпана продукци.

Къахьегама оьсарле лакхъяна ... процент тlехкхоачашъяьй. Из лакхъяра ... я шал...

нал соагlа ара мел хеца про-дукци.

Завода цехашта, участкаш-та юкъе яьржача ихье хьалха-ра моттиг яьккхай Коновалов Михаил Александровичи Дуб-ровин Александр Андреевичи керте латтача коммунистиче-ски къахьегама сийлен цlи ле-лача шин участка болхлоша. Цар кхы я тьалхагlа кхоа-чашъяьй юбилейни шера план.

* * *

Пятилетка шоллагlча шера тlаийца декхараш хаиал дук-кха хьалха кхоачашдаьд Гроз-ненски производственни швей-ни объединене шоллагlча цеха хlамаш тегараша. Пятилетка хьалхарча шин шера задани ноябрь бетта юкъ сихьалучча ха-на кхоачашъяьй, хlанз тlадоа-гlача шера февраль бетта ка-лендарагlа барзкъаш тегаш ба уж. Шин шера заданел соагlа хlанзлехьа тийсад кхаш эза-раш барзкъаш.

Карагlдаьнначох кхоачам ца а беш, хьинар айдаь къахьийта-ча цеха болхлоша юбилейни шера план а 12 декабре кхоа-чашъяьй. Ер шу чакхдалалехьа паччахьалкхен планал соагlа тегаргда 25320 барзкъа. Цехе тега дукхагlдола барзкъаш паччахьалкхен знакаца Знак йолаш да.

Ниттэ къахьегаш цехе бел-гальнна дика болх беш я мастераш Ткаченко Мария Ни-колаевнаи Кондратенко Вален-тина Николаевнаи керте латта-ча пхелагlчеи ялхалагlчеи ком-сомольско-кагирхой участкай. Коллективаши мастера Арзума-нян Лариса Батрагозвас кул-галдеча коммунистически къа-хьегама сийлен цlи лелача цхьоалагlча участке хlамаш тегараша.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

* * *

Халланза социалистически ихье хьалха а латташ башха-дика толамаш доалаш хилар-ца белгалбаьнна итташ болхлой ба Нохч-Гlалгlай транспортни управленена чубоагlача 1436 автоколонна коллективе. Октяб-ра 60 шу дузача дезача цlейга кхачалехьа пятилетка хьалхар-ча кхаь шера задани кхоачаш-йир Н. М. Чичерова, П. И. Зе-ленске. Цу дезача дента кха-чалехьа шин шера план йир 41 водитело. Царех ба В. Х. Ада-ев, С. В. Асеев, С. Д. Батаев, И. П. Зазуленко, кхы дукха-бараш а.

Предприятие водителех кхойт-вена, шин ремонтни болхлочоа 1977 шера «Социалистически ихье котваьлнар» яха знакаш сийнай.

Укх юбилейни шера цхьайт-та бутт бузача дента кхача-лехьа пятилетка кхаь шера план кхоачашъяьь виъ водители шин шера задани кхоачашъяьь 44 шо-фери хилар предприяте.

П. ЕФРЕМОВА,
1436 автоколонна социали-стически ихье йола инже-нер.

ИДЕОЛОГИЧЕСКИ БОЛХ ЦХЬАН КОМПЛЕКСАГIА ДЕЛАБЕ

ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДАРА ТIАБЕРЗАБЕ КХЕТАМА БОЛХ

Ухх декошка парте Ленински райкома идеологически актива собрани хилар. Цига «КПСС XXV съезден парте Нохч-ГIалгIай обкома V пленумен идеологически болх комплексагIа делабе бехаш хиларах йола решенеш кхоачашъярахи «КПСС Орски горкомо идейно-кхетама балха дешаш комплексно чакхдахарах» бола КПСС ЦК социам кхоачашбара районни партийни организацена хьалхашка даттача декхарехи» аха доклад йир парте районни комитета секретара Ю. В. Марченкова.

«КПСС Орски горкомо идейно-кхетаме балха дешаш комплексно чакхдахарах» болча шийн соцамца парте Центральни Комитето идеологически болх комплексно делабе беза аьнна XXV съездо хьалхаикки оттадаь декхар дIахо доашхаш дегIадоаладаьа.

Из декхар а хIаьта нитта парте Нохч-ГIалгIай обкома V-ча, парте Грозненски горкома VII-ча, парте Ленински райкома IV-ча пленумий решенеш а кхоачаш а еш района юкххьанарча партийни организацеша цу дакъе дикка болх чакхбаьккхаб.

Районе шерра дарждаш латт наха коммунистически кхетам балара тIадерзадаь берригаче балха перспективни комплексни планировани елга. Практико хьалхадоах беррига кхетама болх, цу дакъе планировани елга а. къахьегамa коллективаи социально-экономически дегIаккхуалара комплексин увттача планешка ахь а айххагIа дувза дезаш хилар. Балха цу формах дика пайда эил хоиш и «Красный молот» завода, производствени швейни объединене, бувзама управлене, «Кавказтрансгаз», экспериментально-механически завода, баракъаш тегача тоадечон фабрика, «Грознефтегеофизика» трестe парторганизацеш. Цар планаш тIа хоадам болаш белгалдоах ухх тайлара дешаш: марксистско - ленински мировоззрени хьаяр, къахьегамхой социальни хьинар вйлар, социалистически ять детIайоаляр. массови средствий болх вIаштIехьбаккхар, агитационно-массови, культурно-просветительски, спортивно-укхазIеноа болх бар.

Ванаьда, йолаш я, районе хIана а социально-экономически дегIаккхуалара планаш уттаннад йола предприятеш, организацеш. Царех я «Автоспецоборудование» завода (секретарь нов. Козлов, заместитель нов. Горбанов), № 2 йолча гIишлой материалий комбината (секретарь нов. Махашев, заместитель нов. Милованов), ВАЗ автоцентра (хинна секретарь нов. Дериглазов, заместитель нов. Гандолоев), «Транссельхозтехника» транспортни предприяте (секретарь нов. Петраков, заместитель нов. Литвиненко), СПМК-661 (секретарь нов. Анисимов, заместитель нов. Никитин) коллективаш.

Нийса хургдац цу тайпара дика хувцамаш ерригача коллективешка хиннад аьлча. Цхьайолча парторганизацешка агитаторий политинформаторий декхараш кхоачашделга тIадехк хьакеттел юкъера образовани йоацача наха, цар дешари инструктировани елтен лохача боарие деладу. уж хаддаза болх беш хуга Iалашилац. Из нитта хургдац, нагахьа саица партбюрош цу гIулакха боагIаш бола тIахьожам лоаттиборе. идеологе дешашта бола секретарий заместителашка цу деша дерттIа йоаххо йоре.

Ухх дешара шера, 32515 гаг цу а лоалаш, болх беш я 1073 коужоки семинари. Дукхача партийни организацешка дика вIаштIехьа а дакъхча дIадоладир СССР керда Конституцин Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара кетаь хиннача торжествени заседание материалаши Iомаелга. Цунца цхьана да йиш йолаш дац цхьайолча организацешта хIана а тIехьа соаккарча шерах лаьцил отчеташ хьа ца хилар, дешара юкъе ца оэаш дикка мах битар, хIаьта, цхьана бахьанаш а доалаш. цхьаккха тайпара дешар вIаштIехь ца даккхар. БIаьнил совгIа сар къахьегаш вола райсберкассен, издательствеи, полиграфен, книжкаш дохкарен гIулакхашта йолча управлене цхьаккха школа е семинар вIашагIъеллаш.

Нийса лархIа йиш йолаш дац «Знание» яхача районни обществе 140 лектор, мара чувоагIаш ца хилар, районерча 217 организацех цун юкххьанаро организацеш 39 коллективе юкъера ца хилар.

Района къахьегамхоша Iаьламте чIоагIа хьинар айдаь къахьегарно шера аьнна тIайийца социалистически декхараш. планий совгIа 4 миллион сома продукци а луш. Октябра 60 шу хула юбилей тIаккхоачаш кхиачане аьттув беьлар. 6397 къахьегамхоно шин шера заладаш кхоачашйир. Докладчика а собрани къамаьл даьнар а белгалдоалар уж толамаш алсамдахар дукъа наха идейно-политически, къахьегама, нравствени кхетам лура вIаши дувзаш а хьаза лоттам болаш а чакхдала дезилга. Района коллективашка бола дынах тешаран хьагущабалара, царех хIараннена болх бара дерттIа къахьегац партийни организацеша. Цу гIулакха боагIаш бола тIахьожам лоаттабац атеистически балха координаци яра йолча районни совето.

Актива собрание къамаьл даьча Октябрьски Революце орден лелача «Красный молот» завода партийни комитета секретара заместителa Л. В. Кочаковас дийцар шоай толашагIйолча пропагандистех, агитаторех, политинформаторех, беррига кхетама болх наьаза инициативни дегIайоадаяра, планаши социалистически декхараши чанал чьалха кхоачашдара тIаберзабаь хилар.

— ХIанз тха кхетама балха активистий хьинар тIадахийтаз КПСС ЦК октябрьски Пленумо мега а на СССР Лаьххьарча Совета бархIагIча сессе чIоагIъаь йола СССР керда Конституци. Октябра 60 шу дизара дувзадения яьча торжествени заседание «Сийлахь-боккха Октябри хIаидара заменя аьнна нов. Л. И. Брежнена доклад. КПСС ЦК декабрьски (1977 ш.) Пленумеи СССР Лаьххьарча Совета бархIагIча сессеи айбиа а дайна 1978 шера лаьрхIа тIайийна йола плана бюджети наха шерра дIайоаийтара.

Правови знанеш шерагIа йоаржаг, дулам дахьа гага административни беха беш саииз вадаш е бахх беш волча коллективе цунна гонахьа йола гIаш йола общественни мнени хьае ездрах. милице, суда, прокуратура органашкен къахьегамa коллективаштен юкъера бувзам чIоагIбе безаш хилара кхетадаь дир района прокурора заместитела Х. Х. Махамашаева, собрание даь къамаьл.

Шоай агитатораша, кхыча идеологически болхлоша чакхйоахача тайп-тайпарча мероприятеех, наха кхетам балара дакъе эгара толашагIйолча балха формех дийцар Грозненски кооперативни училища агитатора, тьехархоно Р. Н. Пономаревас.

Актива собрание нитта къамаьлаш дир Грозненска мехкадаьтта институтa мехкадаьттапромыслови факультето партбюро секретара Р. Ш. Тугушевa «Консервпродовощ» объединене парткома секретари В. С. Голобечиевас, ВЛКСМ райкомо хьалхарча секретара А. Н. Голикова, «Грозненский рабочий» издательство печатника У. Тагаева, езара машинашъеча промышленноста болхлой профсоюза обкома председатела Н. С. Исраилова.

С. МАЙСИГОВ.

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома V пленума

решенеш кхоачашъеш

ВАХАРЦА БУВЗАМ БОЛАШ

Назрановский совхоз-техникуме дешаш а болх беш бараш а вай мехка массанахьа санна тайп-тайпарча къамех бола нах ба. Оаха дукха теркам тIабохайт коллективе беш бола интернациональни, патриотически атеистически кхетам балара болх парте Нохч-ГIалгIай обкома V-ча пленума решенешка дIа ма-дехха комплексно вIаштIехьбаккхара. Техникуме хIара кIира цкъа чакхдувх политсахьат. Из чакхдоаккхача хана агитатораша дешархоита дIадоаэийт вай мехка, республике, дуьнена тIа кIира хиина кертера политически, экономически, культурни дIамаш. Нитта берриге дешархой, болхлой, гIулакхера нах юкъелаьб политически дешара а.

Дешар хьехарал кхетам баларан плана тIа белгалдаьккха ма-хиллара, техникуме шера цкъа чакхъювл дешархоита интернациональни атеистически кхетам балара хетаяь Iилма-теоретически конференци.

Цу тайпара конференци чакхъяьккхай оаха ухх шера. Белгалдаккха доагIа техникуме преподавателашка санна цу конференце докладаш кийчъраш дукха дешархой а хиннилга. Нитта, дешархоно Хадыева Iадлана кийчйир «ШарIен исламин» аха доклад. Цу тIа Iадлана къаьстта теркам тIабахийтар бусулба наха дын хьехара хьаст хиннa а из Iеш оарца юкъера правовой гIулакхаш къоастадер а къорIа хилара. Дешархочун хьаьлокта вIашагIехьдеьлар вай хамара Iилмаи карагIдаьккхарашца тарлуш болча къорIа чулоацам наха хьехам тела йиш йолаш боацилга, цо хьехкача тайпара наха юкъера правовой гIулакхаш къестаде гIортилга вай вахара хьисапа таллургдоаца тIехьадиса, зене хIама дола.

ХIаьта дешархочун Мутаер Хьуссина доклада тема «ШарIа белгалоаш гучаяьлар» яхаш яр. «Халахете а, — аьлар цо, — тIана а тIехь пайна юкъера цIендоина тIадаьккхаш нийсаш юкъе нийсалу гIулакхаш шарIа эхлоа тайпара ты делаберши къестадe гIортилга. «ШарIах ког гIортилга а еш, дына фанатикаша, тIехьабиса сакхетам болча цхьаболча наха сар йоадайтах-маьре ягарахи дезаш хи, боахама дола оттаради из бекъаргдая дола советски законодательство цIенаштта телхадеш, наьха, къаьстта кхалнаьха, гражданска бокъонашта уж тIаккхуадаш моттаргаш кIенига нийслаш. Боахао Хьусена Шей доклада тIа цо нитта доладино ше дуаццо бакъдеш дола масалаш.

Конференце довкъашхой теркам тIападаш хилар дешархочо Нажуева Жаннас кийчъяь «Исламин вай замен» аха доклад. Жаннас белгалдаьккхар реакционни дына къедама гIудакх дераш шоаш дIаларта хьежжа Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революцин котъаьннача хано гражданский тIом. лаьттача хахех, классовая къовсама шеравшка дукхахача шейхаша, моллаша Советий Iаьдало дуьхьала дукха тийша болхаш деладаьлга. Шей доклада тIа йоIо хьехкха наха юкъера шоай лоархIам байна дIабоалаш латтандаь дына гIулакхаш деладераша шоай идеологи эргалоха, из вай вахарца дIанийсъе гIертым хьувзаду хIамаш. «Цхьабакъда цунах гIулакх хургдац, — аьлар цо. — Советски мехка дьакдийнача кантидойн мехкарийн дешаш хIатIазацал желам, аламий ирамера общество хьалъеш доакха вай дакха а дакъад хIаьнчa тIехьагIа а дахаргIа эгара толамагIен гуманнегIен долча советски законашка дьеххача тайпара. ХIана аьлча нах боацабеча къадача общества дараш йоалае аьнна 60 шу хьалха гIайттача вай даь-дахара дын чьехамах дийлаян чIоагIле, цар зегаш чраувттаздьо ба марксистско-ленински хьехам. Цу Iилмо деинал вайна ирзаш пеггIатох».

Нитта дика яр цхьашайола кхийола докладаш. ХIаьта кертерадар да из санна йолча мероприятешa юкъе дукхача наха дакъа лоацаш хилар. цар доакъашхоша вахара бакъдарий гIоаца дына догмай реакционни чулоацам иах тешабеш хьахьожхаш хилар.

Цу тайпара конференции дийнай тхо долча советски халкъа интернациональни доттагIала хетаяь а. Цига къамаьл даьча тайп-тайпарча къамех болча наха дийцар советски къамашта юкъерча доттагIала ичах. Тха совхоз-техникум дуккхача хана дена доттагIала бувзамаш леладеш я Къилбаседа ХIирий АССР-ча хьун боахама техникума, Махачкалерча юртбоахама техникума, Армавирерча зооветеринарни техникума коллективашца. Цецапхоа кест-кеста оIаеш хьоашалгIа ух, зоотивни ньаш чакхйоах, художественни самодеятельноста концерташ хаттаIу. Цу деррига а гIо ду дешаш хьехарех кхетам баларех болх дерттIа вIаштIехьбаккхара. Цул совгIа, цу тайпарча гIулакхашка гIолла кхуна боагIа кагирхой сакхетам чу чIоагIагIа кIоарглу шоаш боккхача барттайшача деладераш нах хиларах йола уйла. Цулъа Iилма-теоретически конференце шоаш гIеттадаь дешаш коллектива вахарерча массилашка а чIоагIле торо хул тха дешархой.

Цудухьа гIоьа тIайоагIача хана а дешархой сакхетам лакхбара пайда хьабоала мероприятеш вIаштIехьъяла уйла я тха.

М. ЦОКИЕВ,
Назрановски совхоз-техникума директор.

Старопромысловски кирпичкаш еэа заводе балха-дика производственник, тешаме новкъост дахарна дукхача болхлоша лоархIаш сийдеш ва гIишлошхой бригадера ремонтник Офицеров Александр Павлович. Цхьаккха смена дIахийтац цо шай сменин норма 125—130 процент кхоачаш ца еш. Ше беча балла юкъе цо брак нийсъялийта ихьа моттиг хилац.

Предприяте дикагIвола рационализатор лоархIаш а ва Александр Павлович. ХIара шера массеха рационализаторски предложения кийчъю цо производствена эзараш соцаш пайда а беш.

СУРТА ТIА: дикагIвола рационализатор А. Офицеров.

М. ПАШКОВА сурт.

КХАЙИ ФЕРМАЙИ ЭФФЕКТИВНОСТЬ ЛАКХЪЕ

(ЮРТБОАХАМА ОБЗОР)

ИтталгIча пятилетке парте экономически стратега лоархIамегIара дакъа да халкъа боахама ерригача заеньлашкара производства эффективности балла дикаля. Из да вIабодача къахьегама, материалий, финансай хIара единицана лоархIаш къамал дохол дукхагIа яккха еза яхилга. Из вIаштIехьдоакка, эггара хьалхарча аргIанна, къахьегамa оасарле хаддаза лакхъяра наькъаца.

ИтталгIча пятилетке халкъа боахам бIарчча хьаийцача къахьегама оасарле 27 процент лакхъяла езаш я, юрта боахаме — 27—30 процент. ДукхагIа йоаккхаш йола еррига юрта боахама продукци къахьегама оасарле дукхагIа лакхъяра чоагIа йоаккхилга Iалашде дезаш да.

Из-м хетадеш а да, деррагIа индустриальни ларда тIа боаккхаш ба вай юрта боахам. Юрта боахама производствана специализации концентрации ю. Хьадаьа доккхий специализировании боахамаш, производствени объединенеш, тресташ ТIа-тIа дукхагIа ю царна Iилма-техническа кийчо.

Юрта боахама лаьрхIа кертера производствени фондаш 854 миллион сома маьха яр шу доладуш вай республика колхозашкеи совхозашкеи. Паьйтта шера 10-зза совгIа дукхагIа хиннай уж, хIаьта совхозашка — 15-зза.

ХIанз вай боахамашка юрта боахамерча лаьттай хIара 100 гектара 75 эзар совгIача сома маьха кертера фондаш кхоач. хIаьта хIара болхлочоа — 11 эзар сома маьха.

Юртбоахами производстве болх беш я 8 эзар совгIа тайп-тайпарча маркаех йола трактораш, цар беррига низ цхьана лаьрхIача хIанзле и ах миллион низал тIехьбаьннаб.

Грузовой автомобилий парк ххи эзарнега дIаккхоачаш латт. Кхашкара балхаш де ух балха оасарле лакхагIа йола комбайнаши кхыйола юрта юртбоахама техникеи. Кхашкарча балхий дукххача тайпашта йиза механизаци эь ньинай.

Технически тIа-тIа чIоагIагIа кийчбеш ба хьайбай боахам а. Республике болх беш я хьайбаш леладу чIоагIа механизировании комплексаш, коа тIара оалхазараш леладу фабрикаш, механизировании фермаш.

Уж деррига хIамаш юрта боахамерча болхлочун къахьегама оасарле лакхъяра, кхашкарен фермашкарен продукци дукхагIа яхарен цаэ эффективность лакхъярен дарз тешаш ба.

Вай юрта боахамо луш йола еррига продукци хIара шера дукхагIа хул. ХIаьта хIанз хIара шера 300 миллион совгIача сома маьха я я.

Лаьттанцарен хьайбашкарен йоала продукци дукхагIа йоаккхилгеа пачхьалкхенга йохкилген Iалашдаьа карарча пятилетке, къаьстта а доккхий толамаш даьхад юбилейни шера — Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузачен СССР керда Конституци тIайийцачен шера.

Юбилейни шера декхарашка республика кхашка къахьегараша дIакхаьна: деррига гулдеш дола ялат республика бIарчча хьаийцача 500 эзар тоннага дIаккхоачаде. ХIаьта гулдаь ялат 536 эзар тонн да. Паьал дукха ялат республике дукхьашка гулдаьа.

Сен чотах дакъеххад ялат ниттал дукха? Из дукхагIа даккхара бахьанаш дукха а да: дукхагIча лаьтташка дIадийнай лакха эффект йола культураш кIа, хуга, хьажкIаш. ЛакхагIа хул ялаташ дIадувча кхашкара хьувкъам а. Шийга доагIар даьл ший деткача гектаро. Хьувкъам дикка лакхбеннаб удобренеш тессарх а; дикка гIо даьд агротехникан лаьтта леладарен культура лакхагIа хиларо.

Нагахьа саиа пятилетка хьалхарча шера дерригача хьажкIий кхашкара юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 24 центнер гулъеннле, ухх шера — 28. хIаьта колхозашка — 31 центнер гулъяй, 30 центнера меттел хIара гектара тIара 34,4 центнер гулдаьа дуги. Массе тайпа ялат юкъера лаьрхIача, декхарашца оттадаьча тайпара, хIара гектара тIара 21,7 центнер гулдаьл, хIаьта колхозий кхашкара — 23,2 центнер.

Керда, хIанзалца ца баьккхача тайпара боккха толам баьккхаб юбилейни шера республикерча дуга леладераша. 28 эзар тонн совгIа, совхкарчул кхоалагIа дакъа дукхагIа кIай ялат гулдаьа цар.

ИтталгIча пятилетке керда толамаш тахар дукха леласна юкъе рекордаш йоах республикерча дукхача хьалхалаттарaша, боахамаша, районаша.

Грозненски района кхаш леладераша 100 эзар тонн ялат доаьккхад — республике доаккхача дерригача ялатах пхоалагIа дакъа хIана дац аьнна.

Эггара лакхагIа хьувкъам кхоаьваьб Гудермески района боахамаша. Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 26,5 центнер гулъяьй, хIаьта «Гудермесский» совхозо шийн кхашкара — 30,1 центнер гулъяьй.

КIаи мукх дIабийцача кхий хIара гектара тIара 200 пунт лакхаа ухх шера совхозаши: «Предгорный», Мичурина цIерагIча, «Новогрозненский», «Новосельский», «Орджоникидзевский», «Южный», «Родина» яхача, «Гардалинский». Сунженски района колхозаша: «Путь к коммунизму», «Восход», «Победа».

ХьажкIий кхай хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 40—50 центнер товараш - гIеаь хьажкIаш яьхар «Самашкинский», «Джалка», Мичурина цIерагIча, «Ассинский», «Крутловский», «Братский» совхозий, Наурски района «Красное знамя» яхачи, Сунженски района Ленина цIерагIча, Кирова цIерагIча, Шалински района XX партсъезда цIерагIча, Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача колхозий хьажкIаш леладераша.

Кхай хьувкъамга диллача хьалха латта духхьал уж боахамаш да ялат дукхагIа лакхяра. кхай эффективность лакхьяра керда толамаш доахача дизза дакъа лоацараш.

Халахете а, ялаташ хьувкъалара аьттув болаш деначa ухх шера а декхха йиш йоллашехьа ца доаккхаш дукха ялат дитад, кхашкара йоала продукции дукха йоаьай республикерча цхьайолча колхозаша, совхозаша, районаша.

Белгала, хIанз а нийсса ахаш боахамаш за ерригача республике юкъера лаьрхIача доаккхачул кIезигагIа хIара гектара тIара ялат доахаш. Царех 12 боахамо хIара гектара тIара 10—15 центнер мара ялат гулдаьдац. Кхьметтел фуальяхха хьажкIаш а хIара гектара тIара 20 центнерал кIезигагIа яьхай республикерча 36 боахаме.

Назрановски района боахамаша юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 13,1 центнер мара гулдаьдац кIа. Гудермески, Советски, Ножай - Юртовски районий боахамашка республике юкъера лаьрхIача гульяьнул шоаза кIезигагIа гулъяьй ялатийна лаьрхIа хьажкIаш.

Хьувкъам лоха хилари хIаьта, духхьал дIаэргда вай, Iуналево даря бахьаь долаш хьа на хулаш дукха свеклаши баьлдаараш дисад Урус-Мартановски районе.

Сенца кхетаде дезаш да «Горагорский» совхозо хIара гектара тIара баьана кх болча ялатий хьувкъам 13,3 центнер, ялатийна лаьрхIача хьажкIий — 11 центнер, генарий — 6,4 центнер мара ца хилар, вешта аьлча лоалахарча хьалха латтача боахамашкарчул 2—3-зза кIезигагIа хилар?

Хьа ца хулаш я доаш а дукха кIеаргулу хIанз а ялат, бахьалдарши, свеклаш, кхашкари йоала кхыйола продукци. Цхьабакъда уж кхоачамбоацараш дIадальхача цунах боккха кхоачам хургбар уж продукташ дIахо дукхагIа яхара.

Юбилейни шера белгалера толамаш доах хьайбай боахаме. Совхкарчул 14 процент дукхагIа даьккхад дулха шурен, фуаш — 9 процент дукхагIа гулдаьа. Тха дукхагIа доахилга Iалашдаьл Шура, фуаш, тха эзара пачхьалкхен планаш хинал хьалха кхоачашъяь. доахани коа тIара оалхазараши доахкара шера план кхоачашъяра деш гIулакхаш да.

Продукци яккхарен пачхьалкхенга йохкарен гIулакхах дика лоархIаш Наурски, Шелковской, Ведении. Ножай-Юртовски районий, городе Грозне шурий фермаш 1977 шера шура яккхора оттаяь планаш цу районий боахамаша ханал хьалха кхоачашъяьй. кхыйола продукци а совхкарчул дикка дукхагIа йоаккхилга Iалашдеш да.

Дика лархIа боагIаш ба дуах даккхара хьайбаш леладераша Ахой - Мартановски, Назрановски, Ножай-Юртовски районий боахамашка беш бола болх. шоай шера планови заданеш кхоачашъяь дацилла уж.

Колхозийи совхозийи хьайбаш леладеча дукхача фермаша юбилейни шу чакхдоалача юкъагIа доккхий толамаш доах балха тIа. Цунца цхьана, шу чакхдаьккха шоаш болаш латтача хана дуккхачар, халахете а, дицлолийт хьатIадоагIа шу дIадоладе дезилга.

ДIахо хаддаза продукци дукхагIа йоаллага Iалашдараш керда толамаш дахарие йоакхо е еза продукт луш дола доахан кийчдара, уж дебадаре, цар продуктивность лакхъяра. Хьайбаш леладераша ергIйола доархIамеи бехктокхамеи йоакхо я доахани парех хьадьашо Iаьсийн ма-могга кIезигагIа дойтилга. хIаьта нитта доахан чусоадаь кхоабача Iан бехктокхамеча замалахьа хьа ца йоаккхаш продукции ца йитар а ца йоар а.

ХIара боахаме пятилетка кхоалагIча шера лаьрхIача боараме доахан, эггара хьалхарча аргIагIа, шурийни дулхан лаьрхIа а долаш. доахан хулга Iалашде деза. Цхьабакъда Сунженски, Назрановски, Урус-Мартановски, Грозненски районий фермашка хIанз а Iалашдаш продукт луш дола доахан шоай метта лоаттаделга, дукка тIерадувлийт ондадаьниа доахан а Iаьсий а.

ДIанхаьа шерашкарча доакъарашца дукхагIа Iалашъяьй хьайбаш леладу фермаш 1977 — 1978 шерий Iан замалахьа. цудухьа доахан ца къаьсташ Iангара даьга хIара ферме нарна деча Iуналах, доакъар кийчдарахи доахкина доукараш гийша хургда.

Юрташкарча къахьегамхой уйла дукхьал цу деша тIаерзаю «1977—1978 шерашка хьайбаш толаме Iангара доахилга Iалашдара де дезарех» болча КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советен соцамо. Из лоархIаме программни документ республикерча хьайбаш леладераша чIоагIа къоабал а даьд, балха практически кураде тIа а ийнад.

1978 шера халкъа боахам дIахо дегIабоалабара планаш чIоагIъаьча СССР Лаьххьарча Совета бархIагIча сессе материалаш ювцаш болча Нохч - ГIалгIайчен къахьегамхоша шоай керда декхараш белгалду. шоай деррига кхоачамаш тIадерзадаьа итталгIча пятилетка кхоалагIа шу толаме дIадоладара.

«Союзавтоматстром» [illegible] Грозненски опытно - экспериментальни завода участкашта юкъе дIахагIа лоархIаши социалистически ялье хьалхалатташи я монтажни участка коллектив. «Юбилейни шу толаме чакхдаккха» яхача деваэагIа нериачa социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай цо. Къаьстта дика къахьегарна укхаза белгалъяьнна я электромонтажница Карташова Ялвига Наполеоновна. Ше профсоюза цехкома член хиларах тарра коллективера социалистически ять кхетамца вIаштIехьаккхара гIехьа а дукха болх бу цо.

СУРТА ТIА: электромонтажница Я. Карташова.

М. ПАШКОВА сурт.

ДУКЪ ДIАИ ЮХЕИ УВЗАШ ХИЛЧА...

ИтталгIча пятилетка шоллагIча, юбилейни шера доккхий декхараш тIа а нийца бахача наьха хьаштаи ма - хуала дикагIа кхоачашдара хьинаре къахьегаш хьайоагIа Грозненски индивидуальни баракъаш тегача фабрика коллектив. Ухх шера 11 бетта план 100,4 процент кхоачашъяьй, нитта лаьрхIа хинначул 4 эзар сома маьха дукхагIа бытови гIулакхаш даьа юрташка бахача наха. Соакха цу ханаца нийсдича 1,8 процент дегIаенай къахьегама оасарле, кийч а я балха юкъейихьай керда 20 модель. 2,420 сом пайда баь йола 6 рационализаторски предложени, цхьайолча мастерскешкеи ательешкеи вIаштIехьдаьккхал шиниша сменах болх бергбола гIулакхаш, кхыдола пайдане хIамаш даьа фабрике.

Къахьегама оасарле лакхъяра, хьесча продукце дикали цун эффективноста тоара хувцалуш болх бе торо хургйолаш шоай балха говзал лакхъяьй 420 болхлочо. Фабрике цу гIулакха болх беш я 10 коммунистически къахьегамеи 8 экономически дешарен школа нитта къахьегамен производствени дисциплина чIоагIъяр, материалаш кхом беш дIаахийтар, пайда боацаш ха дIайоалилга лоддар, кхыдола дешаш-дувцаш политико - кхетама балха семинараш хиннай ухх юбилейни шера.

Царех, нитта кхыдарех пайда а эцаш юкххьанця дена хьинаре къахьега йоласнача цхьайолча ательейи мастерскейи коллективаша пятилетка шоллагIча шера шоаш тIайийца социалистически декхараш Сийлахь - боккхача Октябра юбилей тIаккхоачаш толамца кхоачашдир. Царех я коммунистически къахьегама цIераш лелаеш хьайоагIа № 3 йолча мастерской. №№ 7, 4, 19, 13 йолча ательей, кхыйола коллективаш. Цул совгIа, пятилетка хьалхарча шин шера дийнни планаш фабрика 19 бригадо 70 мастеро кхоачашъяьй ухх шера март бетта.

Белгалдаккха деза лакхе белгалъяьхача фабрика подразделенеш наха бытовой гIулакхаш дара культура лакхъяра, материалаш кхом беш дIаахийтара, баракъаш дика хьадара, производства кхыйолча резервах дикагIа пайда эцара, кхыдарашта доашкара масал гойташ йолча. Цудухьа дукхагIйолча заказчикаша, шоашта дерттIа гIулакхаш дарах чIоагIа баркал оалаш дукха йоаэаш да цу коллективай жалобайи предложенейи книжкаш тIа.

Халахете а 1977 шера тIайийца социалистически декхараш кхоачашдара нитта камаьккхад вазе фабрика ерригача а ательей коллективай. Царех я Н. А. Нефедова заведующи йола № 21, Магомадов Хьамзат керте латта № 16, Висаев Миспа заведующи йола № 25 ательеш, нитта модай ЦIа яха Грозне эгара йоаккхагIа йола бахача наьха бытовой хьаштош кхоачашдеш йола предприяти. кхыяраш.

Хьавацареда вай модай ЦIа Укхаза болх беш ва 280 болхло. ВIаштта шин шера тIайийна социалистически декхараш кхоачашдац цу коллективо. Массеткаэа болхлой собранешка, фабрика партбюросеи профсоюзни комитетеи дийцад из хаш. Масала, соакха 6 декабре хиндача собране гучадьлар квитанцеш ца яздеш заказаш тьанйлеш болх беш, баракъаш во хьадеш, йиллачи хана эзь ца доахаш, техникум хон-хаинахьэ чакх ба йоахаш моттигаш нийсъенна хилар.

Уж кхоачамбоацараш сихха дIадоахнагеи тIайийца социалистически декхараш кхоачашделгеи модай Цеи кулгалхошкара хьадехаш бола соцам бир собране. Цхьабакъда, дукха за йоацаш кулгалхой хувцар мара кердадаьнна хIама дац цу предприяте. Цуна тешал деш я/байначa бетта хиина болхлой собрани. Цу предприяте кулгалхоша, партийни, профсоюзни организацеша дерттIа доал ца дарах боагIача тайпара вIаштIехьбалац къахьегам, доза я бахача наха деча бытовой гулакхий культура, тIехдовлийт заказаш кхоачашде деза за, хила еззача тайпара дика яц реклама, кхаш шоай балхашлой кхоачамбоацараш дийцар модай Шеи дукххача болхлошо. Лоацца аьлча, тIехьа ца а доахаш коллектива болх талургбола гIулакхаш чакхдоахилга фабрика кулгалхошкара дехаш бола соцам тIайийцар собране. Нитта вокх ательей болхлошка а собранеш яьй фабрика кулгалхоша.

Цудухьа хаьа тIабетта планах доадIаьяле а социалистически декхараш кхоачашдаьдац. ерригачулоацаш аьлча, фабрика коллективо. ХIаьта, хьегучох, хIана ухх бетта кхоачашхургда ала хIама а дац. ХIана аьлча, ухх шера планал совгIа 45 эзар сома маьха бахача наха бытовой гIулакхаш де лаьрхIа хиннача метте 11,5 эзар сома маьха мара кхоачашдаьдац дIабалача хьайтта бетта.

Фул керттера бахьа? «Дукъ дIаи юхеи увзаш хилча гота йоа», — оалаш да халкъо кица.

Боккъалдар аьлча, из кица дага дохийташ ба фабрика подразделенеи тахана болх. Лакхе белгалъяьккхача тайпара ухх тIехьарча хана бахача наха ду заказаш лохачига даде а шоаш тIайийна социалистически декхараш толамца кхоачашдеш я дукхагIйола коллективаш, хIаьта вожаш пачхьалкхен планах а лаьрхIа ьнни ухх шера дIабахача цхьайтта бетта.

Партийни, профсоюзни, комсомольски организацей дIадахача шера плакашка хьежача во леладаьа аза йиш болаш дац политико - массови, кхетама балхаш. Цхьабакъда, цкъа вIашш ять лелача Орджоникидзевски индивидуальни баракъаш тегача фабрике балх хилар мара толашагIбарай балха опыт коллективашта вIашш йовзийтара ер даьй аьнна безаллаккха хIама-м дац цу планаш тIа, шортта довзийта дика хIамаш доллаше а. ТIаккха фабрика кулгалхоша балха опыт, кхыдола дика гIулакхаш тIехьабусарашта довзийтара дерттIа гIо - новкъостал деш хиннадаларе цар кхоачашьдергдар аьнна хетаду тIайийца социалистически декхараш.

Цудухьа, «ТIехьабусараш боацаш бе балха» аьнна бола гIаьвсам кхоачаш а беш шоай къахьегама гIулакхаш оалантара деза тоадe деза фабрика кулгалхоша. Шерра йоаржае еза дикагIбарай балха опыт, заказчикий дукхагIа безам тIагIоргболаш дерттIа пайда эца беза рекламах, хаьшхаинахьа керда яха еза гойтара агитаци. Нитта дехгадетташка дукхага дувзна деза тIехьабусарех, къахьегама дисциплинех, кхыдарех. ХIаьта цу гIулакхашта, доагIар тьа а лехаш, цхьадаш тIахьожам лоаттабе декхарийла я партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш а.

М. ТУМГАЕВ.

ТАХАН – ЭНЕРГЕТИКА ДИ

БАЬЧЧА ВАСКЕТАШ КХОАЧАШДЕШ

ГОЭЛРО — адамлен исторе чуxь эгтара хьалхара. 1920 шера декабрь бетта Советий VIII-ча Ерригроссийски съездо тlайиіца халкъа боахам дегlабоалабара цаl йола паччахьалкхен план я. Пирте шоллагlа програма я яьккад цох В. И. Ленина.

Беррнгача мехка шерра электрификаци елга В. И. Ленина даьча васкетех мерттерчарех цаl да. Из ба коммунизма материально — технически база хьалъярга бола никъ.

Советий Мехка электрификаци е дlадоладелар вай 12 эзар киловаттагара. Иззал низ болаш яр 1920—1921 шерашка РСФСР-е хиннa ерригa электростанцеш.

«12 эзар киловатт, — яьхад В. И. Ленина, — доккхад дездаш йолаш юхьиг я. Хетаргахьа, американски, германски е шведски электрификаци йовзаш вола доазол дехьара саг цох веда а лургва. Бакъда дика вел бух социева хаца веларъ».

ГОЭЛРО ленински план хинал хьалха кхоачашйир. Цох боккха пайда баьлар социалистически экономика дегlайоалаева, мехка халкъа боахам технически эргабаьккха тоабеча.

СССР электроэнергетика машуга дегlайнхай хьахьёхк укх пифраша. 1921 шера, е ГОЭЛРО план тlакйоа шу даьлча, мехка яьккхар 520 млн. киловатт - сахьат электроэнергия. Тахан из массел электроэнерги мехка электростанцеша йоккха дич сахьата. Хlьата Нохч-Гlалгlайчено — шин бетта, шиш беттан ах беттан. Цхьан хана тамашийна хlема санна лоархlаш хиина Волхов ГЭС вlалла а тара яр Днепо тlеи Волга тlеи, Ангара тlеи Енисея тlеи хьалъяьча низ болча электростанцешта. Тlом чакхбаьначул тlехьагlа чакхъяьккхий дай-мехка энергетика технически боарам лакхборан эффективность айеран тlеэрзаь керттера мероприятеш. Нагахьа санна 1940 шера электростанцеша 10 млн. киловатт яьккхахь, 1964 шера советски электроэнергетика 100 миллион киловатт яьккхар. Хlьата 1975 шера цхьаькха производствени мул баьккхар — триллион киловатт-сахьат электроэнерги а йоаккхаш.

Иттлагlча пятилетка лара йоллаш латт мехка энергетически потенциал гидроэнергех, атомни доагорах, маьха дазагlа болча хlорах пайда эцара чотагlа. 1971—1975 шерашка атомни электростанцеша яьккхар 4 млн. киловатт. Дикагlча оагlорахьа доккхий хуцамаш хиннад атомни энергетика структуре.

Атомни энергетика дегlайоалаева керда хlема хилар реактораш юкъедолладдарах, ю торо лу ижерки доагора дукхагlа кхомбе. Цу гайнара хьалхара дукха киловатт низ бола опытно - промышленни реактор 1973 шера дена Шевченковски атомни электростанце болх беш ба.

Бакъда советски гидроэнергетика кеоттера фонд сенал латт аьлча, из латт хlерис 100 эзар а кхы дукхагlа а киловатт низ болча 60 гидроэлектростанцех. 1977 шу дlадоалуш хlеранс I миллион а кхы дукхагlа а киловатт низ болча 11 ГЭС-е яр вай ерригача гидроэнергетически мошностах 58 процент яр. Тlа-тlа низ дукхагlа бола гидроагрегаташ уттаю мехка гидроэлектростанцешка. Масала, царах эгтара йоккхагlа яр Красноярски ГЭС-е оттайй.

Советски гидроэнергетика белгало сенах латт аьлча, из латт хиш тlа гидроэлектростанцей каскадаш хьаярах. Хьалъяй Днепровски, Нивски, Вуоксински, Серебрянски, Севан - Раздански, Храмски санна йола ГЭС-ий каскадаш. Чакхъяьккха йоалаш латт гидроэлектростанцей lалавмате йоккха Волжско-Камски каскад.

Гидроэнергетике эгтара йоккхагlа я Саяно-Шушенски ГЭС, 640 эзар киловатт низ бола цуь хьалхара агрегаташ укх пятилетке болх бе йолалургья. Хьалъяь йоахаргья Ингурски, Колымски, Нижне-Камски, Чебоксарски а кхыйолча а ГЭС-ий керда агрегаташ. Болх бе йолалургья Москвапа гаьна йоацаш хьалъеш йола Загорски электростанци. Дукха ца гоьш хьалъе йолаергья Ангара тlара Богучански, Цакша тlара Рогунски, Амурах хьахетача Бурее тlара Бурейски, Нарына тlара Курпсайски, Иртыша тlара Шульбински санна йола йоккхий гидроэлектростанцеш.

Дlахо дий да мехка цаl йола энергетически система вlашагlйоллаяра балдаш.

Юртаціта электрификаци яра йоккха программа кхоачашъеш латт. Нагахьа санна 1960 шера юрташкарча электролиней дlоахал 734 эзар километр мара хиннаене, 1977 шу дlадоалуш из 3,3 миллион километр хилар.

Тlаккха мишта дегlайхай, хlьата дегlа а ух Нохч-Гlалгlайчен энергетика ГОЭЛРО планагlа 10—15 шера 30 электростанци хьалъе езаш я. 1929 шера ду хана низ болаш лоархlаш хиина Коммунизма цlерагlйола Грознески ТЭЦ хьалйир (хlанзара ТЭЦ-1). Из яр ленински планагlа Къилбаседа Кавказе хьалъяь хьалхара электростанци.

1953 шера болх бе йоласлар Къилбаседа Кавказа эгтара хьалха хьалъяь йоккхача дальне станци Новогрозненски ТЭЦ (ТЭЦ-2). 1961 шера городе Аргуне хьалйир ТЭЦ-4, хlьата 1966 шера городе Грозни — ТЭЦ-3. Республике а цуж доазол яраьа а промышленность сихха дегlаярца а генерирующи мощностеш алсамъяларца а цхьана дукхагlа хул высоковольтни распределительни электросеташ. Укх тlехьарча итт шера электросеташ шорал дукхагlа а хинна 12 эзар километрага кхьчар вайцига. Нохч-Гlалгlайчене болх беш я 100 подстанци 2 эзар распределительни подстанци.

Грозэнерго коллективо дика кхетаду потребителаш цахадаш а бизаа а электроэнергеца lалашбелга оборудованепа хинцахьа ремонта профилактикан ярах, энергеш па хилийтарах тийша долга. Цуаулье администраце, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша дерна йоаххо ю калраштa кхетам баларан уж балдаш тlа дlахьа нийсъяран. Тахан коллективе лоархlаш а сийдеш а ба электромонтер И. И. Яценко, ТЭЦ-2 инженер - конструктор Р. Н. Григорян, ТЭЦ-2 директор Н. Н. Майнескулов, мастер М. Т. Хрусталев, ТЭЦ-1 йоккхагlйола инженер Н. А. Гончарова, электромонтер С. М. Мусаев, дукха кхыбараш а санна боле нах.

1977 шера — советски lаьдала юбилейни шера задачеш толаме кхоачашъяра тlехьа шерра социалистически кхь йоаржаь хьакьег республика энергетикаша. Масала, укх шера кхоь квартале вlашагlтехача Грознески ТЭЦ-а коллектив хотьахьний СССР Минэнерго тlоала къраьча Ерригесоюзни социалистически яхье, хlьата РНП «Грозэнергоремонт» — цкъа. Иштта хьшаре хъахьега лерхl оаха дlахо йодача хана а.

А. ПРИМАК,
Грозэнерго районни энергосистема управляющи.

МАЛХБУЗЕХЬАРЧА ЭЛЕКТРОСЕТИЙ 40 ШУ ДИЗАД

Электричество — къахьегамерен бытерен вай тешаме гlоича. Электроэнергех шерра пайда эц цlеношка, уламашка, производственни помещенешка, клубашка, культура цlеношка, больницашка, библиотекашка, школашка, кхыча учреждешка.

Электроэнерге городашка а юрташка а балча цаьха бита юкъекхуь культура, производстве къахьегамна хьалаш тоаду, къахьегама оаcарле, продукци дикал лакхъю, била тlа кхерам па хилийтара аьтту болагlа дола хьалаш нийсду.

Город Грозне промышленностеи республикерча юрта боахамен потребителашта гlулакх дара 1937 шера декабре хьаьй Малхбузехьара электрически сеташ (ЗЭС).

Керттера диспетчерски пульт Малхбузехьарча электрически сетий лард тlа я. Тахапарча смене бала я вlашагlтехача диспетчерски служба инженер Голянок Анна Ильинична. Укхаза, диспетчерсте, оттаьй Анна Ильиничнайга Малхбузехьарча электрически сеташа чулоацача зоне ерригача подстанцей электропередача линей балха режим белгалье йиш хулийташ йола аппаратура.

Хlанзе доам кхьчаб «Урус-Мартан» яхача подстанцера. Репега гlолла электрически сетий Урус Мартановски района оперативно - выездной бригада (ОВБ) хье а бийте, распоряжени ду по электричество хlаюха екъача сеташкара телха моттигаш нийсъяра хьакъелья. Распоряжени сихха кхоачашъергйолаш а дlаьта, бакъдар аьлча, из кхоачашъеча дакъа лоацарга 13 совгlа шера ЗЭС-е болх беш вола электромонтера Давлетукаев Iусмаьна. «1973-чен 1974-чен шерашка леланьча социалистически яхье котваьнначоа» «За трудовую доблесть» яха медаль енай, 9-ча пятилетка ударник ва из. Анна Ильинична Распоряжени кхоачаш диспетчерски журнале тlа дlаязьь а валехьа хоам кхьчар «Петропавловскиe» яхача подстанцера. Цига хьожаю по электрически сетий Грозненски района ОВБ. «Петропавловская» яхача подстанце электрически сетий схема юха боарам тlа йоалеьчул тlехьагlа ОВБ электромонтера Исраилов Таус Микаилович рапе чу гlолла ЗЭС-а дежурни инженерага хоам бергба ну хьакъехья.

Сийлахь - боккха Октябрьски социалистически революци елалехьа «Нохч - Гlалгlайчен территоре тlар» ерригa энергетике частни мехкадьтта промышленний кара хиннай. Беррига энергобоахам кlезига низ болча «Турбина» яхача цхьан электроцентралах (ТЭЦ), дизельни шин электростанцех, 7 подстанцех латташ хиннаб.

Юрта боахама электрификаци яра чlоагlа лоархlаш а беш, СССР Министрий Совето 1964 шера сбпам бир колхозийи совхозийи электрически сеташ районни энергоуправленей кара дlалара хьакъехьа. Цунна хувзенена Нохч - Гlалгlайчен электросетевой боахам сетевой 2 предприятена йийкъар ГСР-а лараа тlа хьайир малхбузехьара электрически сеташ.

1976 — 1980 шерашка Грозненски энергосистема дегlайоалара оттаьча перспективни планага хьежжа керда подстанцеш хьалъе а болх беш араш шерье а. Хlьата иштта массе оагlорахьа йолха электропередача линеш хьалъе а лаьрхlар. Уж ерригa объекташ Нохч-Гlалгlай АССР промышленностен юрта боахамен керда къалъеча я шеръеча а объекташта тlабужа мухь хьаллаца лаьрхlа я.

Юртбоахама производство индустриальни лараа тlа йоккхаш хиларца дувзалена къаьстта уйла тlабохийт юрта боахама лоархlамеча подстанцешта.

Ше вlашагlбеллача дола дена хиддоеза йоккха хулаш, хьеаий предприяти потребителаш электроэнергеца тlа - тlа дикагlа lалашбоь. 1977 шера г. Грозни Нохч - Гlалгlай АССР малхбузехьарча дакъен промышленность, юрта боахама, бита потребителаш электроэнергеца хаддаьзен дикагlен lалаш бара гlадерзадь Малхбузехьарча электросетий гlулакхаш.

Хlана 3-зза дукхагlа хиннай подстанцеш, массе оагlорахьа йолха электропередача линеш — 27-зза, автомашинаша механизмаш — 50-зза.

Малхбузехьарча электрически сеташкарча электрически сетий объем хlара шера йоккхагlа хул керттерча дакъе вай республикерча колхозашкарен совхозашкарен баланса тlа хьатlаэцара а керда араш хьалъяра а чотах.

Электрически сетий объем духхаяла йоккхагlа хиларца цхьана, хаддаиза дlадех дlахецаш йола электроэнерги дикагlа хулеи вай республикера потребителаш электроэнергеца хаддаиза lалашбелгеа. Геттара дика кхетадеш да, уж декхараш кхоачаш дуларгдараш чlоагlа квалифицированни энергетикий кадраш мара йовцилга. Хlьата цу тайпара кадраш вай дукха а йолаш я. Масала, вlашагlтехача диспетчерски служба дежурни инженер Голянок Анна Ильинична, релейни защита служба инженер Моллаcов Степан Семенович.

Халача хьалашка болх бе безаш, lалаше тlаутттача халонашта дукьаьа латта безаш хул энергетикаш. Нийсаеккхаш да цар кьопачьа дукха дезача гlулакха мутlахьа чулари. Тlехь - тlехьа дукхагlа хул предприятешкара ударникаш производства новаторашцl. Царна юкъе — Грищенко Николай Федорович — оперативно-диспетчерски служба начальник, Яценко Иван Иванович — линей служба электромонтер, Рыжков Александр Митрофанович — дежурни инженер, Коломейко Павел Макарович, подстанцей служба электромонтер, Москаленко Юрий Михайлович — бузэма служба электромонтер, Тепсуркаев Сеид Тепсуркаевич — Ачхой - Мартановски участок электромонтер, кхыбараш.

КПСС XXV съездо оттаьча програма кхоачаш а еш, ЗЭС-а коллективо тlара дена лакхду къахьегамна чьшар. Укх шера ЗЭС-е электрически энерги дlахецара план 100,3 процент кхоачашъяьй, капитальни ремонта план — 110 процент, керлача техникана 4 мероприяте юкъейихьай 4 эзар сома экономически эффект а йолаш, ояпагlа юрта боахамаш кхьча предприятешта 25 эзар сома маьха дe дезаш хинна новкъостад 33 эзар сома маьха даьд.

В. ПЕТРОВ,
ЗЭС-а ПТО йоккхагlйола инженер.

СУРТА ТlА: (аьрдехьара аьттехьа) оперативно-диспетчерски служба начальник Н. Криворапко, цу служба дежурни инженер А. Рыжков.

А. САВИНКОВА сурт.

ОПЫТА НОВКЪОСТАЛЦА

Толамца чакхдоаккхаш латт иттлагlча пятилетка шоллагlа шу Шелковской района «Красный пахарь» колхоза хьайбаш лелахдераша. Иштта, социалистически декхарагlа шера 1370 тонн йоккха езаш хиннача цхьайтта бетта 1484 тонн шура ехкий цар паччахьалкхенга. Из я соахка еха хиннaчул дукха хlама па ешаш 60 тонн дукхагlа.

Из толам бакъа къаьстта доккха новкъостал дир Закриева Лейлас кулгаллеча комсомольско-магирхой звенос. Цунах къаьстта дувца безам ба.

Соаха шу долалуш хьахилар из коллектив. Цу хана, къонеи къаьнеи доахаи къеста а деш, керда lулаш вlашагlтехаш дар. Звенона делар къона хьайбаш.

Балха юкъе моллагlа керда гlулакх доладеш хилча, цунах тешаш а ца тешаш а нах нийсду. Иштта дар цу боахаме а. Керда звено вlашагlйолларо пайда бергхиларах тешацар дукхагlа бола къьна доаркаш, цхьабола специалисташ. Царна хетар бакъдар духхьа санна, хьалхашка латта декхараш лерттlа кхоачашае вlаштlехьдалацар къонача коллективa юкхьонна. Бахьан даф — доахан машиний новкъостала детташа юкъедолладдар. Иштта а балха йоккха опыт йолача доаркаа, кердача хьисапе доахан детта доладача, шоай никъех бола тешам байра, цу балха, говзал ца хиларах. Из балхал долаш доххьедар йоаккха шура.

Вай общесте каст-каста хулача гайпара, цу хинна къоначарна новкъостала оапагlбаьлар кхьметтел царел ца тешаш хиина къаьна, доахан леладаре дикка опыт йола доаркаш, специалисташ. Хlьата ферма дикагlйола доаркаш Шавова Зина, Михайльченко Люба, Титова Люба хlана а цу коллектива хьехамчий ба. Къонача дег тlара тlаэц уж, теркам тlабахийта дахувеl цар хьехамашка. Тамаш а яц: ферме укх шера цхьайтта бетта хlара lаттагара эгтара дукхагlа шура — 3200 килограмм — Шавова Зинас яьккхай. Цун балха опытцара хьаьна дукха да къонабарий.

Ха ие йоала тоалора къоначи звеной коллектива балха гlулакхаш. Хьехамчийи шоай кулгалхочун Закриева Лейлайи новкъостадиа вшейора халонаш. Хlьата а шера планехи социалистически декхарехи наггахьа йола доаркаш мара доархlаянзар.

Эхь хеташ бар доаркаш хьалхашкa лаьтта декхараш кхоачаш ца дар бахьан долаш. Цхьабакъда боцавзар. Нийсдолийтаза хиина гlадаташ дага а кхоабиш, керда шу доладелча кхы а хьинкарегlа тlаттеlар балха. Караерзайир балха говзал. Цунца цхьана доккхделар хьокхамаш а. Хlара lаттагара шура яккхаре укх юбилейни шера хьалхарча квартала планаш ерригача доаркаша кхоачашйир. Цу хана цхьаккха шеко йоацаш тийшар колхоза кулгалхой, партийни комсомольски организацеш къонача коллективо шиий декхараш дlахо йодача хана кхоачашдергхиларах.

Паччахьалкхенга шура йоккхара шера план хакал шиъ-ах бутт хьалха — 16 октябре кхоачашйир. Иттанех цхьа доярка яц хlара lаттагара шура яккхара планаш кхоачаш ца ещ, хlьата Агаспарова Маймонта, Мытиева Каспрата, Малагова Маликас, Закриева Лейлас социалистически декхараш а кхоачашдаьд. Иштта, тlайинача декхарах шера хlара lаттагара 3550 килограмм шура яккха езаш хиннача Маймонта — 2851, Маликас — 2757, Каспрата 2681 килограмм яьккхар цхьайтта бетта, хlьата Лейлас ше тlайиіц хиннача декхарайла 50 килограмм дукхагlа йолаш — 3050 килограмм. Ферме доаркашта юкъе цул дукхагlа шура Шавова Зинас мара яьккхаяц.

Хадданза йоахо ю заепос шура хьаьна, дикхарчи класса йолаш хилийтара а. Цу гlуллакха тlахьожам лоаттабу лабораткас Утиевсова Салихана. Шурий хьоанал боарамал доxагlа хилча звенога хоам бу по. Нийсленнача кхоачамбоцара баьхан гуча а даьккха из дlадакхкхара цу сахьате ерригa доаркаш оарцагlйоал.

— Из звено вlашагlйолла дагадехийтар Лейла я, — йоах колхоза парткома секретара Нурмагомедов Магомета. — Закриева санна хьинкар дола саг наггахьа мара нислаш, аьна ала йиш йолаш да. Из ца кхоачаш моттиг йисац. Шийбола чакхбаьккхачул тlехьагlа хадданза доаркашта юкъе хул из царна хьехамаш деш. Вечбалхага хьожаш. Новкъосталла lимерзк я, карц лош аргдац. Из бахьан долаш сий ду цун.

Боккха теркам тlабохийт къонача доаркаша дешара. Масала Мытиевен Агаспаровен 8 класс чакхъяьккхи мара бепар ферме балха боагlача хана, хlьата хlанз сайрийнарча школе иттлагlча классе дешаш я шаккхе а. Закриева Лейлаи Арсамикова Хаянатти Серноводске юртбоахама техникуме дешаш ба.

— Лаьрххlа образовани ца хилча хила хул юртбоахама lилмаша карагlдаьннaчох, хьайбаш лелахерий опытал яздаьр лерттlа кхетаке. Хlьата lилмана карагlдаьннaчох пайда ца эцаш массе хана цхьан методах къахьийтача дакхлургьиц балха говзал я, дукха цхьаьло хьожхамиц а. Из бахьан долаш дахар тхо деша.— йоах Лейлас. — Из чакхъяьккхача дlахо деша безам ба.

Закриевас яхано хьахьонх карагlдаьннaчох кхоачамбаь lе пун новкъостала дага доапага.

М. ХАМАТХАНОВ.

ДЕГА ДЕЗАШ ДУ ГlУЛАКХ

Шин-кхаь беро Сийлахь-боккхача Дай-мехка тlемах доле ялеш даьхачул тlехьагlа трибуна тlа яьлар лакхача, аттъкъача дегlара цхьа йийг. Лакха долаьь ялли эш я дениа, сецар из. Дика ха юкъеслар цунна дlахоиа дешаш дага ца доагlаш. Бакъда, цох кошагlъяьина яле а, дlа ца йолаш латтар из. Зале цунга ладувгlаш бола дешархой бода а гlараш е а балабелар. Из шайпа ца доагlаш санна кхы меттахье яладо йийг. Цхьабараша «Йоккха тlера», йоахо, «lоагlа цlогlа а детташ, воклар шокарч еттар. Цу хана шийна дищеина хана дешаш дага а деха, ше доладаь йилли даьккхар по. Сайцар гlараш, сатем эттар зале. Йиlиг илли айина яьча, ладийгlараша цlоагlа тlоараш техар, цхьаненна а ца техача тайпара. Из дар цу йийго илли дика даккхар белгалдоаккхаш. Цу дийнахьа дена илли дика ала хоаш, оаз хоза йола дешархо хиларах тарра дlайнзар пхелагlча классера Митина Майя.

Из дар фашистски Германи Советски Эскаро эшаь котало яьккхача хьалхарча шерашка.

Цу дийнахьа дена школа художествени самодеятельноста юкъе хаддаиза дакъа лоацаш дийша яьлар Майя. Ше дlахо бергбола вахара никъ хержа яр из 10 класс йистеяьккхача хана. Цун дего дийхар цаl дар — илли ала йиш йолча, искусства бувзабенача балха гlолга. Из цун йукха га ца езаш кхоачашдилар — илли доза ала хоаш йола къона йоl Старопромысловски районерча КИМ цlерагlча клубе балха дlайнзар. Клуба заведующеа Горбунова Евдокия Ильиничнаяи художествени кулгалхочоа Красева Людмилаяи белгалдаьлар из йоl, кхы де хlама ца хиларах хиина балха этта я йоалаш ше каралъьа гlулакх дега дездена ева хилар. Гlалат а бовланзар уж, цох дика солистка хилар.

Цига балха йолаш яьккхача хана по дукхаза сакъердийтар Старопромысловски районерча мехкадьттахошка.

1957—1958 шерашка вайнахa иллеи халкаpен ансамбль вlашагlтохара илли алев халха боала хоаш болеи нах хоржаш конкурс хилар. Цига яхар Майя.

— Тхо тхоа1та эша нах хьалхоржа даьнад. Тlаккха тхона эпараш нохчийн гlалгlайн меттала илли оалалургдола нах а ба, — аьлар цунга.

— Сога моллагlча меттала а оалалургда илли, — аьна тlагlертар из.

Йоl иштта чlоагlа безам болаш хиларо уйла яйтар къамаьла даьчунга. Йист ца хулаш вагlаш цхьа кlезига ха яьккхачул тlехьагlа, шиий истола тlа ядача папкаех цхьаннена юкъера кхо-зиъ хьа а ийна:

— Хlаьий, ераш да хьона иллеш, цхьан кlарагlа lома а дийя, юхайола, хоаргда вайна гlаккха, — дlакховлилир по йоlага кахьаташ.

— Дика да, бяркал хьона, — шийга хьаденна кахьаташ а йиіа, дlахьар Митина.

Ше lомадаь иллеш а диьхьаш, кхоалагlча дийнахьа юхакхаьчар Майя. Ладийгlараш цецбоахаш нохчий меттала иллеш яьлар по. Ансамбле дlайийнар йоl.

ОЧЕРК

Республика районашка а Украине а гастролешка ансамбль йолаш, цун мехаа дикагlча солистех цаl яр Митина. Чlоагlа тlоараш техар по илли даькхача, цlаьхха а ала езаш дехар дора концертага хьажа баьхкараша.

Хlьата Москве, Кремлевски театре ансамбла коллективо яьча выступленешта юкъе дакъа лоацаш а хилар из, ладийгlараша белхал а йоаккхаш.

Нохчийн гlалгlайн меттала илли зика ала а хоаш дlайоаьелар Майя, ладувгlараштa из нохчо е гlалгlа я а моттийташ. Массаьа а цу ансамблаш кхоа дагайолаш яр из. Бакъда, дийрхlар кхоачашдилац цкъаза. Ансамблера цун дlаяла езаш гlулакх эттар Митиний цlагlа. Чlоагlа новкъа дар из цунна шийна меттел цунца болх беш хиинараштa а. Вlаргех деза тlаданмаш а легаш къаьстар из царех.

Хlьата а шоай коллективe балха яхар аьнна из йиньлийтац «Вайнах» яхача ансамбла артисташа. Шоай культурни вахаре лоархlаме хlама хулача массаь а юкъеоа. Дlадахача шера Нохч-Гlалгlайчен делагаци къахьегамхой художествени самодеятельноста Ерригсоюзни фестиваль йолча городе Сочe йоалаш цунна яхар Митина Майя Александровна.

Самодеятельни искусствах цlаккха ца къасташ ше хьайоагlе а (барайттлагlа шу да из Грознерча трамвайно-троллейбусни управлене клуба заведующи йола), ше хьоча нийкъах дика лоархlаннар из. «Сона фу дулургда цига, сеина йода со. Со фу хургья Москвера, Ленинградера, Киевера, кхыча йоккхийча, культура лакха йолча городашкара баьккхача искусства говзанчашта юхе. Хьахочун лоами массел эшаха-м ма аий ер, хьакъаазах-м хlама дац арга сох цар из илли даьккхача». Иштта ше-шийца уйлаш йора Майя Александровнас ше Соче наькъа йоалаш.

ХьатlеккаьчеР Митиний а илли даккха деза аргlа. Сочера доккха театр саг чуэвшалургвоацаш хьаддиза дар. Цу цlахага дlа-юха хьежача кер тохабелар цун. Дlадоладир Дальенах дола композитора Тулякова «Признание в любви» яха йилл. Цун зоввеча оаза lотоlайир театрера гlараш, цхьаккха lимад йоацаш дадувгlа оттабир нах. Солистка илли даьккха яьлча, цlаькха эккхаш йола хlама санна цхьатарра гlоараш техар ладийгlараша, шоалагlа юхаала кхаш дlаьаделар уж. Дукха хазаш делар артисткана.

Жюре членаша деча йоазонне хьежача гуш дар илл ладийгlараша дийтта тlоараш нийса хилар. Фестивала итогаш еча хана цар Митинага Ерригсоюзни фестивала лауреата цlи елар. Из цун шиий меттел ерригача вай делегаце а баьпна аьттув бар.

Дlадахача аьхка Нохч-Гlалгlайчен литератури искусстван Денош Дагестане долаш цига яха а хилар Майя Александровна. Цига а белгалъяьна дика дакъа лаьцар цо. Иштта хуа массаза а.

Цунна дика бовз самодеятельни искусства болх, из наха безабалийта, цунна уж юкъеоза а хов. Трамвайно-троллейбусни управлене болхлоша безаме салоlа, церкультура а общественни сакхетам а лакхбеш йола моттиг а хинна дlаэттай по кулгаллеш йола клуб. Цига болхлой боагlа эшарашкей иллешкей ладувгlа, халкарашка, драматически сценашка, кинофильмашка хьажа.

Клубе болх беш я 40 совгlа къона болхло юкъевола художествени самодеятельноста коллектив, вокальни, эстрадни, драматически, хайкара кружокаш. Цига lомалуш болча нахага ше хьожеш хул Майя Александровна. Цу кружокашка lомалуш ба хьона водителаш Орапслия Наташа, Пономарева Валя, Газдиева Люба, Цурова Лиза, кхыбараш.

— Боккха теркам тlабохийт Митинас къонача болхлошта интернациональни, патриотически, къахьегама кхетам балора. Тlемен къахьегамен ветеранаш а хьийхе, сайренаш ю. Иштта сайреназ хилар укх шера гражданский тlема юкъе дакъа лоацаш хиина Ткаченко Семен Ивановича, Сийлахь-боккхача Дай-мехка тlем тlа хиина Мороховский Иван Иванович, Корохонян Анна Александровна, къахьегама ветеранаш Ленина орден лелаю Головченко Лидия Павловна, Черемушкин Васлий Степанович, кхыбараш а хьийха.

— Юрташка бахача наха культурни гlулакхаш делга дlахо тоадара хьежьехьа КПСС Центральни Комитетон СССР Министрий Советон дукха ха йоацаш баьча сошамо тха самодеятельни артисташта хьалхашка локкхар оттаду наха шефски новкъостал деча «Юбилейный» совхоза самодеятельни коллективана гlо де,— аьлар Майя Александровнас. — Хlана цу гlулакха нийсулш да тхо.

Дукха ха йоацаш Митинаиа еннай Нохч-Гlалгlай АССР культура заслуженни болхло яха цlи.

Майя Александровнас шиий деррига вахар хетадаьа самодеятельни искусствана, къахьегамхой культура лакхъяре.

Ю. ЮСУПОВ.

КАРАГlДАЬННАРАШИ ДЕ ЛЕРХlАРАШИ

Доккхеи бехктокхамеи декхараш оттадьа вай мехка юрта боахама болхлошта хьалхашка КПСС XXV съездо. Уж кхоачашдара ерригa шоай уйла тlаяьхийта, йоле торонаш оарцагlъяьха хьайбоагlа мехка беррига къахьегамхой а санна, тха боахама болхлой. Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизача дена толамца чакхъбахар дуаьа царжа хинача аьха юкъе а беха, къаьстта дика чакхдоаккх тха боахаме хьайбаш лелахдераша иттлагlча пятилетка шоллагlа шу.

Иштта, укх шера цхьайтта бетта хьара lаттагара яьккха шура соахка цу юкъа яьккха хиннaчул 110 килограмм дукхагlа я. Цу гlулакхо йиш хилийтир паччахьалкхенга шура йоахара юртбоахама план хакал дикка хьалха кхоачашъе. Масала, планагlа шера 2300 центнер йокха езаш хиннача 13 декабрь тlаккхоачаш 2320 центнер ехкар. Из я соахка шера моллазаводе дlаяьхьийта хиннaчул 320 центнер дукхагlа. План хlанзале кхоачаш а еш, соахка хиннaчул шозза дукхагlа дlадехиад хулх а.

Дикка дегlадехад хьайбай lуд. Шу дlадоалуш 1100 хиннадале хlанз 1200 хьайба да боахаме. Цу гlулакха доккха новкъостал дир зоотехническии ветеринарии балхаш укх шера лерттlа кхоачашдеш хиларо. Шоай хаянахьа эпа пожавзкаш йора, ха тlехьа а ца йоаккхаш дарба дора цамогаш хилача хьайбашта, кхыдола lувал доттадора. Из бахьан долаш соахкарчул 4 процент кlезегагlа къаьстар хьайбаш.

Хlара хьайбано тlаккхетар лаьрхlача укх шера тха колхозе санна дукха хулх тlаккхетийта боахам бац районе.

Уж толамаш даха къаьстта доккха новкъостал дир доаркаша: шера план 1500 килограмм йолаш, хlара lаттагара цхьайтта бетта 2500 килограмм шура яьккхача Героева Асета, 2200 килограмм яьккхача Костоева Хаджата, 1800 килограмм яьккхача Озиева Хамсата; план 350 йолаш хlара lасалга дийнахьев буск 500 грамм дулх тlаккхетийтача Пооева Марияс, бежа lуно Евлоса lумара, цар санна дуьнгле къахьегача кхыча хьайбаш леладераша.

Паччахьалкхенга хьайбай продукци йоахара тlадоагlача шера планаш кхоачашъелга доахан дика lовгара дахарах тийша долга дика кхетаду тха боахама фермай болхлоша. Цудухьа хlанз чусоцаьь делаху хьайбаш рационага хьежжа кхабара, шиий хаьчаьье деттара, цlендара, кхыдола lувал дара беррига шоай теркам тlабохийтаб. Укх шера lалашдаь доакъар кхоачашйолаш да хьайбаш мал бутт тlаккхаччалца кхаба. Деррига доакъар соахкарчул 15 процент дукхагlа кийчдир укх шера.

Повгlа йоахко яьй колхоза партийни, профсоюзни, комсомольски организацеше хьайбаш леладерий боах эттача баккхара, сахlара хьалаш тоададаре. Хьайбай помещенеш кхоч, нуахех транспортерий новкъостала цlенью. Доакъар тракторава чу а кхухьаш дехк хьаьшка. Белгалдаккхадоагlа укх шера lалашдаь деррига доакъар фермай кооп латтилга.

Дика кийчъяьй фермашка цlе уголокаш. Укхаза да доаркай социалистически декхараш тlаязъяь плакаташ, уж мишта кхоачашду хьадьохка графикаш. Мукъа йолча хана телевизорага хьажа, газеташ, журналаш деша йиш йолаш ба доаркаш, бежа lуй, lаьсий лаладераш.

Уйла тlаяхийта вlаштlехьъяьккхай социалистически яхь. «Цун итог хlара итт дийнахьа ю. Хьалхара моттиг яьккхача доаркана пхи сом премии ду, хlьата шоллагlчоа — 3 сом. Цул совгlа цар сийна «молния» арахеа.

Кхоалагlа шу да тха хьайбаш леладераша боахама зе ца деш къахьега. Из дика толам ба, кхо шу хьалха кlезигагlа дале 50—60 эзар сом маьхо зе хулаш боахам хиннача лаьрхlача.

Цул совгlа экономисташа хьалхе яьча итого хьахьох укх шера боахама 50 эзар сом пайда кургхилар. Из цифра кхы а дегlайоалае йиш хулийта торонаш дехаш, гучаьяннaчарех ма-хулла дикагlа пайда эца гlерташ къахьегаш ба хlанз тха специалисташ, хьайбаш леладераш.

Дукха lукал ца эшаш бахьан долаш еттара пайдане да тха боахаме дулха говраш лелаяр. Цунна тешал ду цифраша а. Масала, соахка 40 тонн бежанен 10 тонн говрийн дулх декхар оаха паччахьалкхенга. Говрий дулх доххарах 3000 сом пайда хилар боахама, хlьата доахан доххарах — 500 сом де. Из бахьан долаш тlайоагlача хана дукхагlа говраш леладе лаьрхlад боахаме.

Укх шера Черсий-Балкхарой республикера 50 дикача фух йола кхаъ йоалаьй колхозе. Царна цхьана хlанз 160 говр я, соахка 70 мара яцар. Уж леладара гlулакх лерттlа вlаштlехьдаьккхача 1979 шера 800 хургья уж.

«Дулха, хьайбай кхыйола продукташ йоахара дегlадоладар дуьха дзьгlеаеш цопеха дикагlа пайда эцара хьакъедьа» 1976 шера КПСС Нохч-Гlалгlай обкомеа Министрий Советон баь сошам вай республике мишта кхоачашбу хьахьоххаш йола газета тlа кепатеха статья йийшар аз дукха за йоаццаш. Цу тlа язьаьох, боахамашка леладу хьайбаш кlезига хилар бахьан долаш эрий буц тlаюалача 283 эзар гектар даьгlенех 125 эзар гентарах мара пайда эцаш. Эзар гектар совгlа цу тайпара даьгlенаш я тха боахаме а. Цига хийша лелае йиш я доахана цхьана 1500 говр. Цу торонах биззa пайда эцара лаьрхlа план а оттаь хьахьегаш да тхо хlанз. Иштта, Ушхури яхача моттиге йолча даьгlенашка тlадоагlача шера хьае даьрхlаь юкъера даьрхlача 400 говр, цхьаьа доахан леладара кхоаленаш. Цига тlабола ниiкъ тоабе болабаьб хlанз колхозхоша.

А. ОЗДОЕВ,
Сунженски района Орджоникидзе цlерагlча колхоза правлене председатель.

Доазол дехьара

ЧЕХОСЛОВАКИ. Сийлахь-боккхачу Октябра 60 шу дизара цIеччий город Тршинецерчу металлургически комбината къахьегамхоша доаццача хана капитальни ремонт чакхъяьккхача № 4 йолча домна.

Металлургашен смежни предприятеш болхлоша тоьлаче кхоачашдир шоай социалистически декхараш — 115 дийнахьа лаьрхIа хиннад болх 99 дийнахьа чакхбаьккхар.

СУРТА ТIА: монтажни белхаш чакхдоалаш лаьттача хана.

ЧТК—ТАСС сурт.

Африкански «Коррида»

Чхараш тIа дехка шоай тайпара суртий корадаьд дукха ха йоаццаш Трапскен лоамешкара, африкански континента къулбехьенора. Шираче замалахьарча художнико царех цхьаннеца хьадьеккха чарахьал дара сурт. Теннача антилопай Iул аккхадаь шуй йисттерча лаккхача чхара тIа даьккхад чарахьаша. Цхьан чарахьо плаща повкъостанца Iеха а еш шуй йистте хьатIайоалаш уж. хIаьта Iоа кIал Iадеаькташ а кийчдаь пакхараштa кIийленна хайша багIа вож чарахьаш. «Жен Африк» яхача журнало язду, цо бокъонца ше ма-ярра дагайоахийт испански коррида, яхаш.

Журнало белгалдоаккх, Африка къулбехьа массала а Iилмахоша чIоаггIа теркам тIабохийташ хиннe хилар. Шерра йовзаш п. масала. Африке юххьанца баьхача наьха вахара хьакъехьа Iилманно маьхера сведенеш кIеашта ца енна Трансвалерча Онагийн Катски провинцерча Монтагьюн хьатIаращкара «тIеххьарча ихерай замалахьара» стоянкаш. Чхараш тIа яьяв живописа шедевраштa юкъе сий дола моттиг дIалоаш Намиберча Брандерберг яхача лоамарча цхьан хьагIар чура 60-ча шерашка аббета Брейсмо кораяьча хьалсег тIайолаш долча сурто. Цу тIа йиллача кхалпаго археологаш цециьлаяб цун баскигий бочало. зиза бе а доалламаш кхостабаьча пхьарел саттаро.

Цу районера къилбеседен овгIорехьа да Подилло яхе чхерий лоамаш. Лакхача хенний хьу тIайола за моттиг вдаенний антилопашта, зебрашта, жирафашта 7—9 эзар шу хьалхагIа бушменски святилища хиннай укхаза. Дагаръяь варгдоацаш дукха я ширача замалахьарча художникаша чхараш тIа сурташ дийхка антилопаш-ориксаш, гиенови жIалеш, маймалеш. Ширача замалахьара товзанчаш бахьан долаш Iаьмахой иIаштIехьдоал цхьан хана-замалакхье мадагIча моттигашка малагIа оаккхарий лаьннад ха. Масала, Подилло цхьан хьагIарча дийхкача сурташ тIара носорогаш яйка дIаьнина дукха ха я, цхьабокъда ширача замалахьарча художника кулгий йIовхал дагайоахийтача кхерий тIа диллача сурташ тIа-м йисай уж.

Ю. БАЛАКИН, (ТАСС).

Шоай мехка а доазонел ераьа а чIоаггIа йовзаш я «Коло» яха югославски вокально-халхара ансамбль. Цун репертуаре Югославе халкъа творчество хьахьоккхаш дола итташ иллеши халхараши да.

ТАНЮГ — ТАСС сурт.

Машарен цхьана гIулакхаш леладарен духьа

ЛОАЛАХОША ДИКА ГIУЛАКХАШ ЛЕЛАДАРА ДОЛА МАСАЛ

Дукха ха йоаццаш а тIехьа кIезига йовлаш хиннача Сейдишехир яхача поселке керда вахар дIадоладечнаб сийрда бесаш долча турецки металлурге гигант — Советски Союзо экономически технически повкъостал а деш хьалъяь алюминиеви комбинат цига хьаллъаттачул тIехьагIа.

Довкъаш долча Анатолера юхейиса урхале а яьккха, тейкаргий АтагIа кхаьчар тхо, цул тIехьагIа дукха ха аладехьа тха бIарг кхийтар дов тIауллача Тороскн лоамашта хьалхашка шерра яьржа уллача Сейдишехирски металлургически комбинатах.

Предприяте дIачуводача метте лаьха латт Турецки республика дьаьяча Кемаль Ататюрка — Советски Союзаца Турце доттагIали цхьана гIулакхаши леладара тIехьа лаьттача дегIа памятник. Дукха тIамаш да цун идеяш бокъеш, цу лаькъе цхьана леладу совет-ско-турецки гIулакхаш бахьан долаш Турце хьахиниа комбинат е. Йоккха моттиг дIалаьца етIа цун цехаш. Сейдишехирски комбинат — цикл чакхъяьнна предприяти. Везал — бокситаш тонахьовча керьсрашкара гучахьарча способагIа хьа а йоакхаш хьатIакхух, хIаьта юххера а хьакур — дитьвигоча «лато» кахьетагара аьнна езача алюминиеви Iалашка кхачалца йола массе тайпара продукци. Из я Европе сийрда бесаш долча металлурге эгтара кердагIча предприятеех цаI — иштта лаьрхIад Францера, ФРГ-ера, Бельгера цига баьхка химнача специалисташа.

«Эттара Iимерзагlеш вIашв дагардираш кхетадеш дола доттагIала гIулакхаш да турецки советски болхлоштеи гIулакхерча назах юкъе лелараш, — йоах комбината директора Н. Куртулаша. — Хьалхашка уатйа дехараш кхоачашдара е ха а. е мяз а кхобаш советски колегаша, тха обычейн традицейн сийлу цар.

Шин мехка наха шоайла дика кхетаду дIа-хьа дуцар, бартайна цхьа колони а ца бах уж. Тхо теттара раьза хиннад Советски Союзаца дIа а хьа а, вIаши гIойле йолча тайпара цхьана леладеча гIулакхашта».

ДарегIа бокситаш йоаккхача метте хьалъяь комбинат боккхача лоархIаме я Турце кьамен экономика чIоагIъяра, промышленноста керда доакъош дегIадоаладара. Глиноземе хьаяра хIанзале а проекти низал тIехьаьнний предприяти, алюмини хьадара эшача махкерча бодала шин бIаь эзар тонн совгIа лу цо мехка. Литейни прокатни цехаш белх бе йолаенначул тIехьагIа заводо шера вархенергда 60 эзар тонн алюмини 25 эзар тонн прокати. Комбината продукцех цхьа дакъа, белггала аьлча, глиноземе, Советски Союзо раьза йолаш цхьа шин дIадоаккхача декхараштa меттел. Сейдишехира продукци чIоагIа хоттаи а Турцера лоалахарча Гаргарча Малхбоален мехкашка.

Болх беш йола комбината цехаш къамаи кадраш кийчьо бокъонца йола пхьоале а хилла дIаоттай, мел эшача метте дIаоттайнй уж глинозем йоаккхача комплексе. Комбината болх беча шин бIаь совгIча турецки гражданаша Советски Союзе лаьккхай специальни технически образоваш.

Комбинате а заводской поселке а мел кийсевнар цоцоакхт цигарча фо шенало. Къайле йоккха яц — фо цIенду хIанзара установкаш оттаяьй еррягаш агрегаташ тIа. Комбинате болх беча бархI эзар болхлочоя гIулакхерча сагош къаьлетараи бытан дика хьалаш кийчдаьа.

Комбината директора Куртулуша белгал ма-даккхара, Турценен Советски Союзаи юкъе дика лоалахоли вIаши гIойле йола гIулакхаши леладара долa геттара дика масал хьала йина йолаш я Сейдишехир.

А. ЕРОВЧЕНКОВ, ТАСС корреспондент.

Анкара.

ВАЙ ЛОАЛАХОЙ БОЛЧА

ДЕГА ДЕЗАДАЛАРАХ

Куртатски юрта Совета халкъа депутатий исполкома председателна Гадаборшев Мухьмадаца цун йоккха йовлача кабинете дагIа тхо. Юкъ-юкъе наха хьеллача наIаро берий гIарах хьалъюз кабинет.

— Школера занятеш йистеяьннай. Укхаза далла йоал из, — дIаккхетаву со Гадаборшева. ДIаарахьежача портфелаши тIормигаши бе а доахкаш цIаболхаш латт кIаьнкаши йаIкгаши.

— Харжархой наказагIа хьалхьаь я-кх е кхозза вIаштIаръяь юкъера школа, — довкхал деш йоах Мухьмада.

Тха депутаташ наха юкъе беча болча шоаш кхобеш бац. Царех дукхагIбараш дика агитатораши политинформатораши ба. Цар агитационно-массови балха юкъе керттера моттиг дIалоац СССР кердача Конституце, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева СССР Лаккхехьарча Совета ерригIаи йоацIча ворхIагIча сессе аьча доклада.

Иштта цар дукха къахьег къаьхьегамхой культура боарам лакхбеш. Бахача наха юкъе художественни литература кердадарех шоаш беседаш еш агитатораша массанена деша могадир Къилбаседа Кавказе Советски Iаьдал оттарахa чIоагIдарахи дуьпа Чахкиев СаIида «Бертий бийсаш» яха роман. Дукха ха ялаеьха яьяй гIарча станс, ферме, юкъерча школе а романах шоашта хетар дувпа баьлар.

Юрта Совета председателца дага а баьнна фельдшера депутата Тарева Маринас, библиотекараша Гадаева Заринас, Талиссова Ольгас, болхлочо Гамаопова Галетас книжкаш дешарий конференции чакхьяккха лаьрхIар Куртате. Цига хьоашалгIа вийхар романа автор — С. Чахкиев. Иштта цига дакъа лоацаш хилар Нохч-ГIалгIай АССР йоазонхой Союза бехктокхаме секретарь М.-С. Плиев Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета доцент, филологически Iилмай кандидат И. Дахкильгов. Берригаш чIоагIа раьза болаш чакхьяьлар конференци.

Дукха ха йоаццаш тIаийцача керлача Конституце тIа «Социалистически Дай-мохк лорабаро» яха корта ба. Дукха уйла йир Куртатерча агитатораша тIема-патриотически темах ма-хулла сахьердамегIа сийре чакхьяккхарa. Юххера а кхаь йоахала вIашагIкхетара хетаяь е лаьрхIар яз.

Цига тIема ветеранаша, коммунисташа В. Б. Сороковеса Т. Т. Сазоновеси доггохаволийташ дийцар лоаман моттиге кIайгвардейцашца лаьттача тIемаех, коллективизаце хьалхарча шерех, Коммунистически партен Советски паччахьалкхен гIорбаьннача деятелий С. М. Кировеи Г. К. Орджоникидзеи бахах. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема халача шерашка бIухошех эсарашех гойтача къонахчалахи турпалахи, вошалахи доттагIалахи дийцар Арховна яхача юрта валача Советски Союза Турпала А. А. Макоева. Ленина цIерагIча колхоза партийни организаце секретара С. А. Бидтиева гулбеннараштa дийцар колхозахой къахьегама гIулакхех, пятилетки задонеш кхоачашъеча фронтовикаша хIарaне лоамача дакъах, юрта боатам вегIабарах. ТIемен политически кийчон отличника, Советски Эскаре гIулакх а даь вIаьенача комсомольца Яндиев Ахьмада дийцар бIухой доттагIалах, партен правительствах Дай-мохк лорабара еча йолаш кхоиах. ХIаьта эскаре гIулакх де тIоийхача комсомольца Таташев Руслана гIулакх де кийчбешача ший вовкъостий цIерагIа Дьасепа мутIахьа хила дега биар. Цул тIехьагIа аз бийса вIалла лаьттар культура ЦIагIа сакъердам. Илланча доахеша хилха буваланш бар кагирхой. Художественни самодеятельноста программа юкъе яр вежарашка йолча республикай дукхахча йоазонхойн поэтайн произведенеш.

Художественни самодеятельность выступленеш е кийчьаьр хьехархо, агитатор Хосроева Елизавета Петровна яр.

Гадаборшева со накъавоаккхаш боад къоалабеннабар, Сийрда доагар школа кораш. Къахьегама да йистедаьлча юртара кагирхой деша хайшабар. Тхо хьалаагIаш агитаторий дикача гIулакхех кхы а цхьа хIама дийцар Гадаборшева. БархI класс ма-яьккхинге а цхьаболча дешна кхы деша ца утийташ цIагIа ютар шоай йиIигаш. Дыннэ поанашна еш хинначa беседашка гучадувлар сайрийнара школа гаьна хилар цар из деш хилар. Из бакъдар, массехк километра дIаьлсжа улл юрт. Цудухьа бахача наьха квартирашка школа филиалаш хьелла оттадир Уж хьойкилар райпотребсоюза болхлочун Гадаборшев Баширен колхозхочун Чахкиева Хавнатен цIеношка. Цул тIехьагIа беседаш е баьлар дешаркошнеи даьшца-наношцех, наха лоархIаш бола боккхий нах болча бахар. ЦIагIара вIагIара бувлаш хьехархой-агитатораши можамаш кIойенна боккхий нах Плиевгlар СаIади Iумари, Барахоев Мухтар, иштта Озиев Османи Гадаборшев Мухьмади дийлаз йиIигаш деша ахийтара хьакъехьа къамаьлаш деш. ГIулакх дикалгахьа даьлар. Бокъонца йолча сайрийнарча школе деша яха яьлар йиIигаш. ХIанз школа дешархоех ахапел совгIа я йиIигаш. Берригаш а колхозе, коа тIара оалхазараш леладеча фабрике болх беш ба уж. Квартирашка еш хинна занятеш белакъежаш дагалувц коа тIара оалхазараш леладеча фабрика болхлочо Барахоева Марема, Орджоникидзерча мининаш еча завода токаря, коммунистически къахьегама ударника Гадаборшева Разетхана, райбыткомбината берзкъаи тегача мастера Зауровa Дибас, тика продавеца Шауханова Хьаде, иштта кхычар.

Наха телаш йола предложенеш керте а лувлаш, болх бу юрта Совето. Уж я производства хьалхалаттарий сийлар, улиши цIенагIа леларa социалистически яхь йоаржаяр, палаш профессиональни артистий выступленеш вIаштIехьяхар, иштта кхыдраш а.

Укх бетта пятилетка хьалхалаттарашта хетаяь Куртате торжественни сайре е дага ба агитаторaш. КIезига дац Куртатерча агитатораше даьр, кхы а дукхагIа да де лорхIар. Из парча карагIдаргда аьнна дет, хIана аьлча берригa болх наха юкъе а надаца а пар бе лорхIадаль.

В. НАЩАНСКИЙ, Къилбаседа-ХIирий АССР-и Пригородни района «Ленина байракх» яхача газета корреспондент.

Грознерча берий библиотекашта юкъе дикагIчарех цаI лоархIаш я Старопромысловски берий библиотека. Сийлен грамоташшеи дипломашшеи дукхазьа а белгальяьй цун коллектив. Чувсача сагаца безаме ба библиотека болхлой Хачатурова Юлия Афанасьевна Цыганенко Лидия Васильевнаи.

Цкъа венар шоаздагIа воагIарговлаш вIаштIехьбаьккхаб цар библиотека болх. Укхаза дIаязяь да тхьаь итт эзар совгIа къона книжкаш дешар. Царна лаьрхIа да тайп-тайпарча доазол долхарчен советски классикий, берий йоазонхой 40 эзар совгIа дола книжка. Массаза а дукха бераш хул библиотеке. ХIара дийнахьа книжкай дукен чу хаьул уж библиотека болхлоша.

СУРТА ТIА: Старопромысловски берий библиотека заведующи Ю. А. Хачатурова библиотекарь Л. В. Цыганенкон библиотека лаьсала кийчо еш ба.

С. ХАКИЕВА сурт.

ПАРФЮМЕРАША ДIА-ЮХА ГIУЛАКХАШ ЛЕЛАДУ

«Новая заря» яха Московски парфюмерни фабрика дукха ха йоаццаш советско-чехословацки доттагIалеи общества коллективни член хиннай. Цу фабрика 1976 шера деш цу тайпарча «Косметика» яхача Братиславерча предприятеца дийха бувзамаш леладу. Шин коллектив шоайла дIа-юха юаш хоза лаьж йоагIа хIамаш хьайра йола шоай «къайленаш».

— Дуфи хьалела, — дува «Новая заря» директора Алла Грибинас, — чоалхане гIулакх да. Дуфи хьадаьа аьнна гIулакх хилаш, из леладе а хоза кийчле а ха деза. Цу гIулакха боккха пайда боал чехословацки доттагIашца цхьана гIулакх леладарах. ДIалатача аьхки «Косметика» баха хинаб тха вихадаш. Цар безам тIабахар упаковка еча участкана, кхьастта дуфена бандеролаш кийчъеча машинкашта. Цар еш хинна шушнигаш чуьлатта кIопилгаш чIоагIа хинна ца Iеш хоза а яр. Советски инженераша иштта теркалдир «Косметика» шин аэрозолаш полиэтиленови пленка чу а ехкаш тикашка дIаккухьийташ хилар, вай санна доккхийча кIингашка чу ца а ехкаш. Из кхом боламагIа а сихагIа а хул.

ХIаьта иштта «Косметика» парфюмераша а йоалаьй шоай балха юкъе желатина повкъосталиа «Красная Москва» яхача дуфена герметизаци ярa советски технологи.

ДIадаха ахка, — дIахо дуви Алла Грибинас, — чIоагIа беркате хилар тха бувзамашта. ДоттагIалех цхьана гIулакхаш леладарен договора кIал кулгаш яздир оаха. Цу тIа дIаяздаь да тхоай продукцех йола информаци хан-ханахьа дIа-юха тела, беддалахи материалахи дикагIа пайда эдара опыт дIа-юха ийе.

Георгий ПОДЛЕССКИХ. АПН корреспондент.

ЛОРА ХЬЕХАМАШ

БОТУЛИЗМАХ ЛОРАВАЛАР

Укх тIеххьарча шерашка вай мехка шерра даьржад баьцазараштa, сомашта, грибашта цIагIа консервировани елга. Цу гIулакхо продукташ керда йолаш санна хулийт, чам а морзал а йоаш.

Цунна цхьана йоагIача тайпара кийч ца йеча а хIаьта иштта доаттаяр а нийса доацача консервех ботулизм кхета тарлу.

БОТУЛИЗМ — кхачан продукташка гIолла хулаш йола хала отравлени я, шин ханнахьа медицински гIо ца дича саг ваьа а тарлуш.

Лазара белгалонаш, массаза а яхар мо, ца кхийтта 12—36 сахьат даьлча (бакъда цкъаза шин сахьат даьлча а), иштта кхыметтел итт ди даьлча а гучаюал. Лазара юххьанцара белгалонаш укх тайпара я: дегIа гIоарал доар, бIорога ахар, корта лазар, бIаргашта хIама бо бIаргагор, бIаргашта хьалхашка «дохк» е «цIарал» латтар. бIаргаш чоалдувлар, къург бе а къамаьл де а хала хилар. Цхьаццаболча унахой кер дазабоал, дог керч, чо коачлу.

Уж белгалонаш гучаяьлча цу сахьате унахочна лор веха веза. Шин ханнахьа ботулизмана дукьала техача сывороткас аттача доаккх лазар. Иштта дарба сихагIа дIа мел доладу унахочун аттагIа лоа лазар. нор зар а сихагIа тул. Унахочо дийна долаш дола хIамни по хьаIеттаьлаьра лор тIаккхачалца дIакхоса йиш яц, хIана аьлча цо новкъостал дергда лазара бахьан къоастаде а иштта дезала юкъе из дIа-хьа ца даржийта а.

Вай тъалхагIа ма-салара, ботулизм керттерча доьшe цIагIа кийчъеча консервех хулаш я. Цудухьа температура итт градусел лаккхагIа йоацача съеча моттиге доаттае еза консерваш. Массехк шераш а доахаш уж ца латтийтара уж сов дукха ца кийнача баккъьа я. Сайса погIараш тIадоахача банкашкара консерваш ца мегаргьяц, кхыметтел уж консерваш заводе кийчъьяле а.

Аьлла кийчъяь консерваш эттара дукхагIа юа ха я Iаш зама. Цудухьа чIоагIа лораюш хила беза цIагIа кийчъяь консерваш йола ях. Уж-ма йоалайе хьалхагIа яь чу екха 5 минута етехке еза цхьа литра ах литра йола банкаш, кхо литр чуйодараш — 10 минута. Цул тIехьагIа шеа а цайта, шийлача моттиге дIаотта а яь ма-хулла сихагIа йиаь кхоачае еза.

Консервированни еча хана цIен-нанас продукташ деттIа йиллаеца, царга кхехкаш йоаккха ха боарамга тьежжа яккхийта еце уж дIакхоаса еза. Царна доньаж ца хилара тешам боалдаль.

Укх тIеххьарча хана цIагIа кийчъяьча консервех ботулизм яха лазар кхеташ йола моттигаш вай республике хIанз а нийслу. Из отравлени хилара бахьан тишал продукташ деттIа йилла ца хилар, боарамга тьежжа уж кхехка ца яр, деттIа дIаоттаяь ца доаттаяр.

ЦIагIарча хьалашка консерваш кийчъяра ерригa бокъонаш йизза кхоачашъеш хилча мара вIаштIехьдаргдац ботулизм санна дола кхачан продукташка гIолла хулаш дола унзара лазар юхатоха.

В. БЕЗНОСЮК, республикански санэпидстанце кхачан гигиена отделене заведующи.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

22 декабрь

I ПРОГРАММА

ЭНЕРГЕТИКА ДИ

8.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйрийнара гимнастика. 9.30—«Аьнарий хьакъеца дешархошта». 10.00 — «Чеховски вагIонаш». Горьки цIерах долча СССР Московски Художественни академически театра фильм-спектакль. 14.00 — «Оаха сурташ дехк». Телевизионни документальни фильм. 14.15 — Некрасов. Поэма «Шелал-цIе мераж». 14.45 — Шахматни школа. Довзабоалурий класс». 15.15 — «Зурманчаш, шоаш доал моттиг хьайоахийта!». 16.00 — Маллевний ленински университет. «Машара программа кхоачашъеш латт». Передачица юкъе дакъа лоацаш ба исторически Iилмай доктор, профессор Молчанов а философски Iилмай доктор, профессор Бурлацкий а. 16.30 — «Советски Украина. Къонахчий пеналонийн шераш». Телевизионни дукхa серийни документальни фильм. «ТIема ешь» оаь 2-гIа фильм. 18.00— Кердадараш. 18.15 — Тахан энергетика Ди да. Передачица юкъе дакъа лоацаш ва СССР энергетикаи электрификаци» министр Непорожний. 18.45 — «Тха мовршал дIадиам». Энергетика Денна йола ашарий программа. 19.25 — «РСФСР Лаккхехьарча Совета депутатиша дуцаи». 19.55 — «Мала ва мала?» Телевизионни спектакль премьера. Автор Горин. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Музыкальни вахар». Телевизионни журнал. 22.40 — «Дистанци». Телевизионни документальни фильм. Йистедаьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — «Валентина Жуковец». Телевизионни документальни фильм. 18.15 — «Нохч - ГIалгIайчу гIоллан». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.35 — Атеистически темаш. Веденски райисполкома председатела Габашева къамаьл (нохчий меттала). 18.45 — Тахан энергетика Ди да. «Полковгерой сердало». Документальни фильм. 19.55 — «Пайсархо». Кагирхошта йола программа (нохчий меттала). 19.25 — «Юбилейни шера книжкаш». 19.35 — «Мугунски лаьттара керда вахар». Телевизионни документальни фильм. 19.45 — «Iалама доттагIий». Телевизионни клуб.

23 декабрь

I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйрийнара гимнастика. 9.30 — «Зурманчаш, шоаш доал моттиг хьайоахийта!». 10.15 — Горин. «Мала ва мала?» Телевизионни спектакль. 11.20 — Киевски Паччахьалкхен хореографически училище дешархой концерт. 14.00 — «Сеглан, таьан, кхоана». Телевизионни документальни фильм. 14.30 — «Грина вахар а книжка а». 15.15 — «Догане». 16.00 — «Москва а москвичаш а». 16.30 — «Низбараш, маIрабараш, кандайбараш». 17.00 — «Советски Украина. Къонахчий пеналонийн шераш». Телевизионни дукхa серийни документальни фильм. «Тоьнний икъ!» яха 3-гIа сери. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Украина халкъа творчество». 18.45 — «6-гIа студи». Передача дIатьу политически обозреватель В. Зорина. 19.40 — Доазол дехьарча фильмий экран. «Берлин» яха художественни фильм. (ГДР). 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.45 — Боксай йола СССР абсолютни чемпионат. Финал. Ленинградера передача. 22.30 — «Iалгин вахаре гIонаш». Къоначa илланчанхой Евровидени телевизионни конкурс. Йистедаьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — «Мастер». Телевизионни документальни фильм. 18.15 — «Нохч-ГIалгIайчу гIоллан». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.35 — Социалистически яхьа экран. Грозненский район. 19.05 — «Зиманхо». Кагирхошта йола программа (гIалгIай меттала). 19.50 — Шун письмоех дола концерт (нохчий меттала).

РАДИО

22 декабрь

6.30 — «Йоккхаш аьккхара квалификаци йолча специалисташца Iилманбе». Ачхой - Мартановски районера передача (гIалгIай меттала). 6.45 — Хоамаш. 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — Сунженски района Орджоникидзе цIерагIча колхоза механизатора Баргиев Баьаудина дола музыкальни радиооткрытка (гIалгIай меттала). 8.40 — «Шоана, кхалнах» яха радиожурнал (гIалгIай меттала). 9.15 — «Къахьстаниа сийдолаш ва саг». Барахоевай очерк (гIалгIай меттала). 9.30 — Тахан энергетика Ди да. Микрофона хьалхашка ва «Грозэнерго» энергетически управлене керттера инженер Бальвин Юрий Суренович. 9.45 — «Социалистически яхьа хьадар». Электромеханически заводера передача (гIалгIай меттала). 17.00 — «Энергетикаш, шоана дола концерт». 17.30 — «Дего хьехарх» (нохчий меттала). 17.45 — ДIаахача замна юкъенсана йоча гIуллакхашта моттиг ма! Нохч-ГIалгIай респотребсоюза председатели Межаева къамаьл (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

23 декабрь

6.30 — «Юртара Iуйре». 6.45 — Хоамаш. 8.25 — Дайй мехках дола иллеш. 9.15 — «Атеист» яха радиожурнал (гIалгIай меттала). 9.45 — «Цун вахара гIулакх». Механизатора Корнговах йола очерк (гIалгIай меттала). 17.00 — ДоттагIий оалаш. 17.15 — «Литературни Нохч-ГIалгIайче» (нохчий меттала). 17.35 — «Шун дехар кхоачашду оаха». Концерт (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала). 18.30 — «Сайрийнара Грозный» (горсете гIолла).

Хоамаш

Тахан республике гIоллеи Грознен морхаш а йолаш лоа а делхаш, малхбузехьара секунде 7—12 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 0—5, Грозне 0—2 градус шелал йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, лоа а делхаш, цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, къилбаседера секунде 7 — 12 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 8—13, дийнахьа 3—8 градус шелал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-38-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культурай отделай — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта бахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-38-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отдела партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттеи деношка

СФ02520. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул Маяковского, 92. Заказ № 9487.